

هه‌لسه‌نگاندنی په‌رتووی خۆیندنه‌وه‌ی کوردی بۆ پۆلی دووهمی بنه‌ره‌تی له‌به‌ر رۆشنایی پێوانه‌کانی کۆلیکتی په‌رتووی خۆیندنگا

پ. د. که‌وسه‌ر جاسم عوبید لیکۆلەر: نه‌سه‌د موهه‌نه‌د ترکی
زانکۆی به‌خدا- کۆلیژی په‌روه‌رده- ئیبن روشد- بۆ زانسته‌ مرۆقاییه‌تییه‌کان

کۆره‌ته‌ی نامه‌که‌ :

ئهم توێژینه‌وه‌یه‌ باس له هه‌لسه‌نگاندنی په‌رتووی خۆیندنه‌وه‌ی کوردی بۆ پۆلی دووهمی بنه‌ره‌تی له‌به‌ر
رۆشنایی پێوانه‌کانی کۆلیکتی په‌رتووی خۆیندنگا له هه‌ریمی کوردستان عێراق بۆ هینانه‌دی نامانجی
توێژینه‌وه‌که‌ ، توێژه‌ر پشت ده‌به‌ستتیت له‌سه‌ر میتۆدی وه‌سفی وه‌ک میتۆدیک بۆ دیراسه‌ته‌که‌ی ، چونکه‌ میتۆدیک
گونجاوه‌ بۆ هینانه‌دی نامانجی توێژینه‌وه‌که‌ ، کۆمه‌لگای توێژینه‌وه‌ی هه‌نووه‌که‌ مامۆستایانی زمانی کوردی به
هه‌ردوو ره‌گه‌زه‌که‌وه‌ له‌ خۆ ده‌گریت له‌ قوتابخانه‌ بنه‌ره‌تییه‌کان ئه‌وانه‌ی وانه‌ی خۆیندنه‌وه‌ی کوردی بۆ پۆلی
دووهمی بنه‌ره‌تی له‌ پارێزگای هه‌ولێر له هه‌ریمی کوردستان / عێراق ده‌خوینن ، بۆ سالی خۆیندن (2020-
2021ز). له‌به‌ر بچووی فه‌باره‌ی کۆمه‌لگای توێژینه‌وه‌ که ژماره‌یان (156)، مامۆستایه‌ به‌ هه‌ردوو ره‌گه‌زه‌که‌وه‌
، نمونه‌ و ره‌گرنتی توێژینه‌وه‌که‌ له هه‌موو توێژه‌کانی کۆمه‌لگای توێژینه‌وه‌ ره‌سه‌نه‌که‌ ده‌بیت که ژماره‌یان ده‌کاته
(156)، له‌ دوا‌ی خۆیندنه‌وه‌ی توێژه‌که‌ بۆ ژماره‌یه‌که‌ له سه‌رچاوه‌کانی که په‌یوه‌نده‌ توێژینه‌وه‌که‌ و دیراسه‌ته‌
پێشووه‌کانی ، توێژه‌ر ئیتر دوا‌ی ده‌چووکه‌ پرس نامه‌ تاکه‌ نامزایکی گونجاو بێت بۆ خۆیندنه‌وه‌ی پێدا چونه‌وه‌ ،
هه‌روه‌ها له‌بسته‌ هه‌لسه‌نگاندنی کۆلیکتی په‌رتووی خۆیندنگا ئاماده‌کرا که پێویسته‌ له‌ئێوه‌ په‌رتووی خۆیندنه‌وه‌ی
کوردی بۆ پۆلی دووهمی بنه‌ره‌تی هه‌بوونی هه‌بیت که (86). له‌ خۆ ده‌گریت ، به‌سه‌ر شه‌ش بواره‌دا دابه‌شکراوه
که ئه‌مانه‌ن (نامانجه‌کان ، ناوه‌رۆکی خۆیندنی ، چالاکی فێرخوازی ، وێنه‌ی وره‌سم و شیوه‌مان ، کاری
جێبه‌جێکردنی هه‌لسه‌نگاندن ، ده‌ره‌ئان و چاپکردنی). هه‌روه‌ها توێژه‌ر زانیاریه‌ ئاماره‌کانی چاره‌سه‌رکرد بۆ
ده‌ره‌ئانی ئه‌نجامه‌کانی به‌ به‌کارهێنان هۆکاری په‌یوه‌ندی بیرسون و ناوه‌ندی خه‌ملێنراوه‌ وکێشێ سهدی،
هه‌روه‌ها توێژه‌ر پشتتی به‌سه‌ر (80%) له‌شاره‌زایان بریاردان له‌سه‌ر مه‌ودای کۆلیکتی په‌رتووی
خۆیندنه‌وه‌ی کوردی بۆ پۆلی دووهمی بنه‌ره‌تی دوا‌ی ئاماره‌ کردن به ژماره‌یه‌که‌ له‌ شاره‌زایانی بواری پێوانه‌ و
هه‌لسه‌نگاندن ، ئه‌نجامه‌کان به‌ شیوه‌یه‌ ده‌رچوون :-

1. بواری ده‌ره‌ئان و چاپکردن به‌پله‌ی یه‌که‌م دیت له‌ نێو بواره‌کانی ئه‌وێش بواریکی هاتوو ده‌یه‌ که
ناوه‌ندی خه‌ملێنراوی ده‌کاته (2.36). به‌کێشێ سهدی (78.09%).
2. بواری چالاکی و ئامرازه‌کانی به‌ پله‌ی دووم دیت ئه‌مه‌ش بواریکی هاتوو ده‌یه‌ ناوه‌ندی خه‌ملێنراویش
ده‌کاته (2.16)، به‌کێشێ سهدی (71.86%).

Evaluation Kurdish Reading for Second Primary Grade in the Light of Quality Standards

ABSTRACT

The Study aims at evaluating the textbook of “ Kurdish Reading For Second Primary Grade “ according to Availability of Comprehensive Quality Standards of Curriculum that is adopted in Kurdistan / Iraq.

To achieve the aim of the study, Descriptive Framework has been adopted because of its reliability to fulfill the aim required aim. The population of the study is the teachers of Kurdish Reading for Second Primary Grade in Governorate of Erbil, Kurdistan / Iraq for the academic year(2020 /2021). Because of the small size of the study population which is about 156 male and female teachers , the sample has consisted of the same number of the study population. The Sampling Validity has been neglected . As a result, the sample of the study has been (156). The Questionnaire is adopted as a tool of the study. A list of items concerning Availability of Comprehensive Quality Standards of Curriculum that should be included within Kurdish Reading Book For Second Primary Grade has been designed . There are (86) items distributed to (17) quality standard including the following :(Aims, Instructional Material, Educational Activities, Visual Content , Evaluation Process, Output and Printing).The Statistical data has been analyzed by Pearson correlation coefficient , Arithmetic Mean and Weighted Arithmetic Percentile. The criterion of 80% has been regarded as a reliability coefficient for Kurdish Reading Book For Second Primary Grade.

بەشی یەكەم

❖ بەكەم : كێشەى لێكۆڵینەوهكە:

لەگەڵ ئەمۆش دا كەوا هۆكارەكانى پەيوەندى وزانين نامرازەكانى تەكنەلۆژىيائى نوێ پيشكەوتنى گەورەيان بەخۆوه بىنيووه ، بەلام و وشەى نووسراو فراوانترين دەرگای زانينه،كتيب لهههمووكات و شوپينيك دا دمخويندرينتهوه، لهكاتيك دا نامرازەكانى تر پيوستيان بەكوٽ و بەندى تر ههيه لهلاى خوینەر، خویندنهوه و نووسين گرنكى زۆر يان ههيه لای ههموو زانست خوازىك ، بەلام ديار دەيهك ههيه كەنايت پشتگوٽ بخريت ئەويه ، كه زۆرىك له پەروەردەكاران ههست دەكەن كەوا منالانى قوتابخانه بنههتیهكان ناگهه ناستى خوازراو لەماوهى شەش سالى خویندنيان له فيربوونى خویندنهوه و نووسين ، زۆر بهى كەم وكورتیهكان و دواكەوتنهكان لهخویندنهوه دا لهلاى زۆرىك قوتابيان خۆى دەبينتهوه لهو قوناغەدا (بالدار، 1983: 5)

لێكو كەر وای دەبينى سەرە راي سوريوونى دانەرانى پرۆگرامى خویندن بەتايهت پرۆگرامى زمانى كوردى پۆلى دوومهى بنههتیهى ، لەسەر دانانى چەندين پيوەر بوكتيبى قوتابخانه، هەندىك پەيوهسته بەكردارى هەلسەنگاندن و، گشتاندنى ، بەلام لەگەڵ ئەمۆش دا پيوستيان بەرئيهى زانستى ههيه ، كەوا گونجاوى بابەتى كتيبى قوتابيان ديارى دەكات لەرووى ناستى قورس وگرانى ، ئەمەش لەبەر كەمى بوونى پيوەرە بابەتیهكان له ژير رۆشناى ئەودا گونجاوى پەرتوكەكە ديارى دەكرىت ، پشت دەبهستى به بەرئاي تاكەكەسى ، يان هەلبژاردنى خودى ، ئەو كەم وكورتى يهى كەوا دەردەكەوت لەكاتيكى درەنگتردا دەبیتە هۆى زيانىكى زۆر، لەبەر ئەوهى ئەوكارە چالاكیانهى كەلهسەرى بنیات دەنرین ههموويان هەلەدەبن، پرۆگرام بىناو پیکهاتیهكى ئەواوه ، هەر رەگەزىك له رەگەزەكان پشت دەبهستى بەرگەزەكانى تر، وەكو هەر بىنايهكى ئەندازەيى تر بەلكو ئالوزتریشه له حالهتهكانى پيشكەوتنى له دواى كوتايى هاتن لەبنیاتنانى .

بەشت بەستن بەوهی پېشو، لیکۆلەر دهگاته ئهه نهجامهه کهوا مانهوهی کتیبی خویندنهوهی کوردی بهی نهوهی که ملکهچی کرداری ههلسهنگانن بیت بهی زانین بوونی رهگهزمکانی کوالیتی پهرتوکی قوتابخانه دهبیتهوهی دواخستنی کرداری لهههریمی کوردستان دا. بهشت بهستن بهوهی پېشو کیشهی خویندنی ئیستا خوی دهبیتهوه لهمانهها:

(ناستی ههبوونی پنهورهکانی کوالیتی پهرتوکی خویندن له پهرتوکی خویندنهوهی کوردی پۆلی دوومهی بنهرتی لهههریمی کوردستان چونه؟)

❖ دوومه: گرنگی لیکۆلینهوهکه:

پهروهه پینگه پهکی نهتهوهی و ستراتیزی گهورهی ههیه له ههموو ولایتیک له وولآتیهکانی جیهان، پارهو سهرمایهکی زوری بوتهرخان دهکریت بو بهرزکردنهوهی ناستی فیرکردن، پهروهه کرداریکی کومهلایهتی به مبهست لئی دروست کردنی مرۆفیکی کومهلایهتی به، که ههست بهومجیهانهی دهووبهری بکات کهلی دهژیته، وهتوانای بهجیگهیانندی رۆلی کاریگهری ههیه له پېشکهوتنی کومهلگه، سهمرای رۆیشتن لهگهل کاروانی دۆزینهوه زانستی پهنوویهکان، که نامادهی دهکات بوژیان لهناوکومهلگهدا(جرادات واخرون، 1987: 28)

لیکۆلەر وای دهبینی کهوا پهروهه بریتی به لهئامرازی گهسهکردنی عهقلی مرۆبی، ناتوانریت به تهوای پی بگات بهی زمان، زمانیش وهزیفهیهکی فیکری و جوانیه، پهوهندییهکی نهتهوهی و مرۆبی گرنگه، نهگر زمان نهبیته، مرۆف شارستانیته و رۆشنیری نه دهناسی، وه نهیدهوتوانی کهوا بهیهکهوه بژیته لهگهل تاکهکانی کومهلگهکهیدا، بیان لهگهل کومهلگهکانی تردا، بیان کاریگهریته، بیان کاریگهری لهسهریته، بهفیکری بیرو بو چوونهکانی، زمان بهرزترین شتهکه مرۆف پی گهیشتوه، بهی زمان هیچ شارستانیتهک وشارو ناوه وانیهک بوونی نهدهبو، مرۆف به زمان جیادهکرتهوه، وه پینگهیهکی بالایی ههیه لهئینو زیندههران دا، وه ئامرازی نهتهوهی مرۆفه بو پهوهندیکردن و خهزن کردنی ئهمونه مرۆبی پهکان (دینیس، 1083: 11).

زمانی کوردی وهکو ههموو زمانهکانی تر بنهما بههیزکه رهکان و ناوهروک و یاسای تاییهتی ههیه، بهجۆریک بهگرنگترین پهوهندی دادهنریت کهوا تاکهکان ههندیکیان به ههندیکی ترموه دههستی، وهههیزترین هۆکاره بو مانهوهی، سهمرای ئهوهی کهئالفهی بهیهک گهیانندی رۆشنیری ئیستاو کهلهپوری کۆنه، بریتی به لهکۆگای گهل وهتهوهی کورد و ئهوه ئامرازیه کهوا کهلتووی گهلی کورد و میژوههکهیهتی، وه دهستهکوت رۆشنیری ورهمزی پهکبوونیتهی، لهبهرنهوهی ئهوه ئامرازیه کهوا کهلتوور گهلی کورد دهپاریزیت، وه دهپاریزیت له فهوتان و لهبیر چوونهوه و له ناو چوون (الحبالی، 2000: 3)

وه زمانی کوردی وهکو ههر زمانیکی تر، بوئهوهی ئهرکی خوی بهدی بهینی بهشپوهیهکی تهندروست، پیویسته کومهلیک رهگهزی تیداین، لهوانهش مامۆستای سهرکهوتوو، پرۆگرامی نو، ئامراز و ریگای وانه وتتهوهی گونجاو سهمرای ئامرازه فیرکاری پهکان. (الیاتی 1995: 1) فیربوونی زمان پیویسته لهسهر ئهرکهکهی لهژیان دا بوهستی، ههرچهندیک زمان زیاتر پهوهستی بیت بهژیانی رۆژانهوه، ئهوه فیربوونهکی کاریگهری زیاتری دهبیته، بهواتای ئهوهی فیربوونی زمان پیویسته خوی بنۆینی لهسهر بنجینهی ئاسانکاری لهکرداری پهوهندی لهئینوان کومهله مرۆبی پهکان، وه رهچاوکردنی ئهوه ئهرکه لهکههداری فیربوونیدا بریتی به له ریگه بههیزهکان بهرهو ژوو له واقیعی ئهوه زمانهها (النعمی، 2004: 74).

پینگومان خویندنهوه پهکیک لهبوارهکانی چالاکی زمانهوانی، وه ئامرازیکه له ئامرازهکانی بهره وپیشچوونی کومهلایهتی و زانستی، لهریگهی ئهوهوه تاک دهتوانی پیداویسته په فیکری پهکانی تیربکات، وه توانا مهعریفیهکانی گهسهپندهات وه ئهمونه جۆراوجۆرهکان دهولهمنند دهکات، بهوپنیهی کهوا خویندنهوه سهربهستی ههلیژاردنی بابته بو خوینهر دهرمخسینی، کهوا خزمهت به پیداویستی پهکانی دهکات بو ئهوهی سویدان لی ببینیت، وه پیداویستی په عهقلی و فیکری پهکانی پرېکاتهوه

لهبهرنهوهی گرنگیدان به خویندنهوه له قوناغی بنهرتهیدا کاریکی سروشتی په لهبهرنهوهی دهروازهیهکی سروشتی به بو فیربوون، چونکه سهرکهوتنی قوتایی و پیشکهوتنی لهبابهتهکانی خویندن بهگشتی وهستاوه لهسهر تواناکانی خویندنهوهی، لهبهرنهوه هیچ بابتهیک بهدی ناکهین کهوا خاوهن ناوهروکیکی دیارپیکراوینت و

بتوانی به جیا بخوینریت وه کو زوربهی بابتهکان ، بهلکو بهشیکی بنهرهتیه لهبابتهکانی تری خویندن وه هؤکاریکه کارناسانی دهکات بۆ زوریک لهجورهکانی فیروبون. (زایر و عایز ، 2011: 385). ل،خویندنهوه رۆلئیکی زۆر مهزنی ههیه لهسهه فیکرو رۆشنیبری و بلاووبونهوهی زانست و زانیاری دا، گرنگترین هؤکاره بۆ وهگرنتی زانیاری و گهشه عهقل و هۆش، فهزل و گهروهیی ئهوهی که دهیزانین لهراستهیهکان و زانست و زانیاری ههمووی دهگهریتهوه بۆ خویندنهوه ، نهگهر ئهوه نهباهیه ئهوه مرؤف نهیدهوانی بگات بهو ناستانهی که ئیستا پیتی گهیشتهوه له رۆشنیبری مهعریفه و زانیاری به جۆراوجورهکانی. (الجبیلی، 2009: 9)، نهگهر خویندنهوه به تیگهیشتنه وردهکهی بریتی به له ئاشنا بوون به رمزه نوسراوهکان و تیگهیشتنی و راقهکردنی و رمخنهگرنتی و بهکارخستننن ئهوه مانایانهی ئهوه رمزانه ههیانه ، سههرای پیتشکوتن لهبواری فیروبون و فیکردن دا بهگشتنی ، بهلام لهگهل ئهوش دا نهمانتوانیوه بابته نوسراوهکان بگورین بۆ بابهنی بیستراو ، ههتا و مکو کۆمپیوتەر کهوا دهنریت به پیتشکوتوترین نامرازهکانی فیکردنی ، تاوهکو ئیستانش نوسین بهکاردینن و مکو هؤکاریک بۆ گواستننهوهی زانیاری بهکان بۆخوینهر. (مصطفی، 2010: 97)

لئیکۆلهر وای دهبینی کهوا پهرتوک کهسهیهکی گونجاوه بۆ بهدییهانی ئامانجی پهروه دهیی بهکانمان ، باشترین سههراوهی زانیاری به ، سههرای جۆراوجۆری و پیتشکوتنی تهکنۆلۆژیای مهعریفه و زانیاری بهکان و نامرازهکانی بهلام لهگهل ئهوش دا پهرتوک و مکو پادشای نامرازهکانی رۆشنیبری لای مرؤف ماوتهوه ، ههموو لئیکۆلهریک بهدوای رۆشنیبری دهتوانی پی ی بگات بهسهه بهستییهکی زیاتر له ههر کارتییک دا .

وه په رتووی قوتابخانه دادهنریت به نامرازیکی کاریگه ر که ماموستا پشتی پی ده به ستیت له وانه وتنه وه ی دا سه ره رابی نه وه ی که سه رچاوه په کی گرنکه بۆ زانیاری زانستی له بواره جۆراوجۆره کان دا نه وه ی که مه به سه قوتابخانه لئی تیگات و جی به جی ی بگات له سه رجه م بواره کانی ژیان دا ، وه هه موو نه وه ی که وا پشتی پی ده به ستریت له وانه وتنه وه له هؤکاره کان، بهلکو پاشکزی په رتووی قوتابخانه یارمه تی قوتابیان ده دا له سه ر تیگه یشتنی (روبرت ، 1976: 76) بۆیه ده توانین بلین په رتووی قوتابخانه یارمه تی باشتره بۆ فیروبون ده دات وه یارمه تی به ره و پیتشچوونی قوتابیان ده دات به پی ی توانا خودیه کان له سنووری نه وه ی که گرنگی پیدانی ده وروژنیت له گرنگ ی کتیب نه وه ی که ده یبه خشتیت به قوتابیان له پیتش که وتن ، نه مه ش نواندیکی هه لویتیتی بههیزه وه ئاراسته یه کی په روه ده یی به که مه ست لئی چۆنیه تی ده روونی قوتابیان به شیوه یکی مه به سه ست دار (مرعی و الحیله، 2000: 211) وه داده نریت به خالی ده ست پیک بۆ گه شه پیدانی بیرکردنه وه ی قوتابی. تایبه ت به ریکخستی بیرو را نویکان له بوونیادانی معرفیی فیروبون که بنیاتنراوه له سه ردۆزینه وه له جیاتی پیتشکه شکردنی شتی ناماده کراو بۆی کرداری ههلسهنگاندنی پهرتوکی قوتابخانه دهیته هوی بهر موپیتشبردنی پروگرام و چاککردنی کرداری وانهوتنهوه و رونکردنهوهی ئهوهی له پهرتوکهکاندا یه له نامرازهکان و چالاکیهکان ، نه مهش کاریگهری بهکارخستننن زیادهکات ، وه ههروهه ههلسهنگاندنی پهرتوکی قوتابخانه دادهنریت به گرنگترین فاکتهرهکانی چالاکی زانستی فیکاری ، وه زیاتر له ههموویان په یههندی ههیه به گهشه کردن له بهر ئهوهی ئهوه نامرازهیهکه دهتوانین بریار بهدین له سههه کاریگهری فیکردن و پیکهاته جۆراوجۆرهکانی ، وه له لایهتیکی ترهوه رۆلی کاریگه دهبینن له پیتشکهشکردنی زانیاری ورد به سههه کردهکانی په روه ده ، له بواری کاریگهری سیتهمی فیکاری و مکو گشت ، ئا و مکو سههه کردهکانی په روه ده بتوانن که بریاره کان ده ربهکن و ستراتیژی تایبهت دیاری بهکن

بهچاک کردن و نوئ کردنهوه وگهشه پیدان له سیستهمی فیکاری ، ههروهه دهتوانیت وینه ی هیله زانستییهکانی جیهجیکه رانی ئهوه بریارانه بکیشی یان ئهوانه ی کرداری فیکاری ئاراسته دهکن بۆ خزمهتی فیکرازان (ابراهیم ونیلی ، 2008: 10)

وه ههلسهنگاندن دادهنریت بهکۆلهکهی بنهرهتی ، له بنچینهکانی کرداری فیکاری ، وه بهشیکی دانه براره لئی ، وه یهکهمین ههنگاوی پیتشوه ، وه پتوینه له ههه بهرنامهیهک بۆ پیتشکوتنی کرداری پهروه دهیی ، دهتوانریت بههوی ئهوه زانیانی ئاستی بهدییهاتی ئامانجهکان ، وه تا چهند ئامانجهکان ته بمان لهگهل ههول و کۆشسه دراوهکان له لایهنی تاک به پیی جیاوازی ناستهکانیان، لهگهل توانا بهکارهاتووهکان. (الطنای، 2009: 235)

ههروهه کوالیتهی دانهراوه بههوارای سهدهی بیست و یهک له بهریوهبردنی دامهزراره بهرهمهینهرهکان و خزمهتگوزارییهکان بهشیوهیهکی گشتی، وه فیرکردن و سیستمههکهی به شیوه یهکی تاییهتی ، بهشیوهیهک کوالیتهی وینای ژبانی سهردم و روشنبیری یهکهی دهکات ، سههرای نهوهی کهوا فیرکردن له خودی خودی دا کرداریکی بهرهمهینهره ، مامهله لهگهل مرۆف دا دهکات ، وه دهبیته رهگهزیگی سههرکی تیای دا ، ههر وهکو چون پنیوسته بهرهمهینهرهکان له دامهزراره بهرهمهینهره پیشه سازی و خزمهتگوزاری یهکان جیاوازن ، پنیوسته دهرچووی دامهزرارهی فیرکاری جیاوازیته وه نهوه خزمهتگوزاریانهی که پیشکهشی فیرخوازن وکومهلهگی دهکات جیاوازی (عطیه،2008: 19) ، وه کوالیتهی بهدی دیت لهژیهر سینههری کارکردنی پیوهرهکان به باشترین وینهی توانراو، پیوهرهکان دادهنرین به دهرارهی بریار دان لهسهه کوالیتهی فیربوون ، وه مهههستی سههرکی له پشت پی بهستنی پیوهرهکان بریتی یه له گهیشتن بهکوالیتهی ، لهبهرنهوه دهتوانریت بووتریت کهوا کوالیتهی له فیرکردن دا دوو رووی یهک دراون ، دهبیتههوهی به دیهاتی پیوهرهکان له نامهزه لاومهیهکان له بهدیاتی کوالیتهی . (زابهر و صبا،2020: 23)

لیکۆلهه رای دهبینی کهوا پنیوسته ههلهسنگاندن بکریت بو پهرتوکهکانی خویندنهوهی قوناغی بههرتهی ، نهههش لهبهه گرنگی نهه قوناغیهه ، ههروهه لهبهه گرنگی بابهتی خویندنهوهی کوردی ، وه ههلژاردنی لیکۆلهه بو ههلهسنگاندنی پهرتوکی خویندنهوهی کوردی پۆلی دووهمی بههرتهی لهژیهر روشنایی کوالیتهی پهرتوکی قوتابخانه ، لهبهه گونجانیتهی لهگهل نهوه قوناغی تهههه کهوا قوتابی قوناغی بههرتهی پیاوی دا تیهه پههریت ، ههروهه زانینی خالی هیز و لاوازی له پهرتوکی خویندنهوهی کوردی دا.

● لهبهرنهوه گرنگی لیکۆلینهوهی نیستا خودی دهبینتهوه له :

1 - گرنگی پهرتوکی فیرکاری قوتابخانه ، وه پهرتوکهکانی خویندنهوه له قوناغی بههرتهی ، لهبهه رۆل و گرنگی لهکرداری فیرکردن دا .

2 - گرنگی ههلهسنگاندن ، کهوا ریگهی راسته ، وه بو دهرخستنی خالی لاوازه کهم وکورتی، بو تهواوکردنی وه بو دهرخستنی خالی بههیزی بو زیاتر پتهوکردنی ، به نامانجی باشترکردنی کرداری پهروهردهی و گهشهپیدانی .

3 - گرنگی قوناغی بههرتهی ، لهبهرنهوهی نهوه قوناغیهه کهوا زانیارییهکانی قوتابی تیادا بنیات دهنریت ، نهههش دهست پی دهکات به پشت بهستن به خودی خودی ، وه بنیاتی زمانهوانی تیادا تهواودهبیته ، وه دهستهدهکات به پیشکههوتنی خیرا لهگهشهکردنی خویندنهوهی دا بهگهشهکردنیکی خیرا.

4 - گرنگی بابهتی خویندنهوه لهژیانی قوتابی دا ، لهبهرنهوهی باشترین یارمهتیههیهتی بو نهوهی شان بهشان بیت لهگهل کاروانی پیشکههوتنهکان لههوارگشتی یهکان دا ، وشارهزابوونی لهسهه کوتا دهستهکتهه زانستهیهکان .

5 - نههوانی لیکۆلینهوهی پیشتر کرابیت کهوا ههلهسنگاندنی پهرتوکی خویندنهوهی کوردی پۆلی دووهمی بههرتهی له خودی بهگرتیت لهژیهر روشنایی پیوهرهکانی پهرتوکی قوتابخانه له ههریمی کوردستانی عیراق دا .

6 - گرنگی کوالیتهی که خودی دهنوینی له پلهی وردی و باشی کهوا ههههوان ههول دهن بو گهیشتن پیی .

7 - گرنگی پیوهرهکانی کوالیتهی پهرتوکی قوتابخانه که دهتوانریت پسپوران له بواری نامههکردنی پرۆگرامی خویندن دا سوودی لی ببینن.

8 - گرنگی زمانی کوردی لهبهرنهوهی زمانی تیگههسته لهنیوان گهل کورد دا ، سههرای نهوهی که زمانی فهرمی یهکهمه له ههریمی کوردستان دا.

❖ **سینهه: نامهجهکانی لیکۆلینهوههکه:**

ههلهسنگاندنی پهرتوکی خویندنهوهی کوردی پۆلی دووهمی بههرتهی له ههریمی کوردستانی عیراقی لهژیهر روشنایی پیوهرهکانی پهرتوکی قوتابخانه له تیروانینی ماموستایانی زمانی کوردی لهریگهی وهلامی نههمانهی خوارمه :

1 - بنیاتیانی پیوهرهکانی ههلهسنگاندنی پهرتوکی خویندنهوهی کوردی پۆلی دووهمی بههرتهی له ههریمی کوردستانی عیراق دا.

2 - ناستی دهستهبههروونی پیوهرهکانی کوالیتهی پهرتوکی قوتابخانه لهپهرتوکی خویندنهوهی کوردی پۆلی دووهمی بههرتهی ههریمی کوردستانی عیراق چونه؟

❖ **چوارهم: سنورهکانی لیکۆلینهوههکه:**

نهه لیکۆلینهوه به دیاری دهکرتیت لههمانهی خوارمه دا:

1 - سنوری کاتی (الحد الزمني) : سالی خویندنی (2020_2021 ز).

- 2- سنوری مرویی : مامۆستایانی بابەتی خویندنهوهی کوردی پۆلی دوومی بنهڕەتی .
- 3- سنوری شوینی : قوتابخانه بنهڕەتیەکانی رۆژانه له ههریمی کوردستان / پارێزگای ههولێر ..
- 4- سنوری بابەتی : پهرتوکی خویندنهوهی کوردی ، ئەوهی که بریاری لهسەر دراوه بخویندنی بۆ قوتابیانی پۆلی دوومی بنهڕەتی ، چاپی ههشتەم.

❖ **پینجەم: دیاریکردن و پیناسە ی زارواکهکان. Definition of Basic Terms**

• **هه‌لسه‌نگاندن (التقويم) (Eualualting)**

(زاير و صبا، 2020) : بریتی یه له کرداریکی ریکخراو بۆ کوکردنهوهی و اتاکان و پاشان ڕاڤهکردنیان و جیبهجی کردنیان ، وه بریاردان لهسهریان ، پاشان دهستکردن بهگرتنهبره ی ریکاری کرداری به نامانجی گۆرانکاری و بهروپیش بردنی ، ههروهها بریتیه له کرداری پهروهردیهی ، که پێویستی به لیکۆلینهوه و گهران و تیرامان و راستکردنهوه و نرخاندنی ئهوه بابته ههیه ، که مه‌بهست لێ ی هه‌لسه‌نگاندنیهتی . (زاير و صبا، 2020: 97)

لیکۆلەر هه‌لسه‌نگاندن پیناسه دهکات : بریتی یه له کرداریکی ریکخراو کار دهکات لهسەر کوکردنهوهی و اتاکان و زانیاریهکان له دهوری رهگهزمه‌کانی پهرتوکی خویندنهوهی کوردی پۆلی دوومی بنهڕەتی له رینگه ی رونکردنهوهی تایبتهی و اتاکان به لیکۆلینهوه که ، کهوا لیکۆلەر ئامادهی کردوه بۆ گه‌یشتن به ئەنجامه‌کان ، وه پێویستی بهزانیی ئاستی وردی و توانای رهگهزمه‌کانی ههیه ، وه پێویستی ههیه به گه‌شه‌پێدانی ئەوهی کهوا وردو دهقیق نی یه.

• **پهرتوکی قوتابخانه (الكتاب المدرسي Text book) :**

1- (الزهيري، 2015) : بریتی یه له سیستمیکی تهواوکاری ، کهوا رهگهزی ناوه‌ڕۆک لهخۆی دهگریت لهپه‌ڕۆگرام دا ، خۆی دهنوێنیت له کۆمه‌لێک رهگهزدا ، ئهوانیش : نامانجهکان و ناوه‌ڕۆک و چالاکیه‌کان و هه‌لسه‌نگاندن ، وه نامانج لێ ی یارمه‌تیدانی مامۆستا و قوتابی یه له پۆلیک دا ، یان له بابه‌تیکی خویندن دا ، بۆ به‌دییه‌نانی نامانجهکان هه‌روهک په‌ڕۆگرام دیاری کردوه (الزهيري، 2015: 175)

2- (هادي و وسن، 2019) : بریتی یه له په‌رتوکی ئاراسته‌کراو بۆ خزمه‌تی بریاره دیاریکراوه‌کانی خویندن ، وه راستی یه بنه‌رته‌یه‌کان دهگریته‌وه ، که جیگیر بون له‌بوارمه‌کاندا ، بۆ ئەوهی بیه‌ته بالانسی زانیاری له‌بوارمه‌کاندا ، نامانج لێ ی له‌بهره‌ندا ، فیرکاری ئاراسته‌کراوه . (هادي و وسن، 2019: 20)

وه‌لیکۆلەر په‌و شیوه‌یه پیناسه‌ی کردوه : مه‌بهست لێ ی پهرتوکی خویندنهوهی کوردی یه ، که دهخویندنی له پۆلی دوومی بنه‌رته‌ی ، که بریار لهسەر دراوه بخویندنی له هه‌ریمی کوردستانی عیراق بۆ سالی خویندن (2020-2021 ز) ، کهوا کۆمه‌لێک له ئەزمون لهخۆی دهگریت ، کهوا یارمه‌تی قوتابی ده‌دات بۆ به‌دییه‌نانی نامانجه‌کانی فیرکردنیکی دیاریکراو.

• **خویندنهوه (القراءة) reading**

1- (عبدالرحمن، 2018) به‌شیوه یه پیناسه‌ی کردوه : بریتی یه له‌زیاد بوونی توانای کارلێک کردن و تێگه‌یشتی زمانی نوسراو ، ئەمه‌ش کرداریکی ناوه‌کی و عه‌ق‌لی و ناتوانی تێبینی بکریت یان خویندن به‌شیوه یه‌کی راسته‌وخۆ . (عبد الرحمن، 2018: 4).

لیکۆلەر (الباحت) په‌وشیوه‌یه پیناسه‌ی کردوه : بریتی یه له‌کرداری ناسینی پیه‌ته‌کان و وشه‌کان و ره‌مه‌مه‌کانی نووسین که له‌پهرتوکی خویندنهوهی کوردی پۆلی دوومی بنه‌رته‌یدا هاتوه ، وه‌تێگه‌یشتن و زانیی مانای وشه‌کان و گۆیاکردنیان له‌رووی وشه‌و ماناوه .

• **پێوه‌ره‌کان (المعايير) Standards**

1- (خليل، 2011) : بریتی یه له کۆمه‌لێک تایبته‌مه‌ندی و مه‌رج که پێویسته له‌دیاردیه‌کی دیاریکراو دا هه‌یه‌ت ، ئەم تایبته‌مه‌ندیانه‌ش بنجینه‌ی ناوه‌کی بریاردان له‌سەر په‌ڕۆگرامه‌کان له‌ژێر رۆشنایی نواندنی کرداره‌کی بۆ به‌شداری کردن تیايدا ، ئەمه‌ش دیاری ده‌کریت له‌ژێر رۆشنایی تایبته‌مه‌ندی یه واقیعی یه‌کانی ئەو ئەداکرده . (خليل، 2011: 6)

وه لیکۆلەر پیناسه‌ی کردووه : ئهو راستیانن که پتیویست هه‌بن له پهرتووکى خویندنه‌وى کوردی پۆلى دوومه‌ی بنه‌ره‌تى، ئه‌وه‌ی که نامرازى لیکۆلینه‌وه‌که (رونکردنه‌وه‌که) له خوى ده‌گریت ، که لیکۆلەر ئاماده‌ی کردووه له‌شه‌ش بوارد ، وه ده‌رکردنى بریار له‌ژیر رۆشنایى ئه‌ودا له‌ماوه‌ی کوالیتى وباشى ئه‌و پهرتووکه .

• کوالیتى یان باشى (الجوده) Quality :

1- (جری، 2018) : بریتى یه له کۆمه‌لیک تایبته‌مهندى که ده‌رده‌بیرین به وردى و گشتگیرى ده‌رباره‌ی گرنگی په‌روه‌رده و حاله‌ ته‌که‌ی، ئه‌مه‌ش به‌سه‌رجه‌م ره‌ههنده‌کانیه‌وه، داخیل که‌مه‌کان ، کردارمه‌کان ، ده‌رچوو مه‌کان ، دوور و نزیک ، وه هه‌روه‌ها کارلیکه به‌رده‌وامه‌کان که ده‌بیته هۆى ئامانجه داواکراو مه‌کان و گونجاو مه‌کان بۆ کۆمه‌لگه‌یه‌کى دیاریکراو ، به‌گوێزه‌ی ئهن‌دازه‌ی سه‌لامه‌تى ناوه‌رۆک ، ئاسته‌کانى کوالیتى جۆراوجۆر ده‌بن . (جری، 2018: 26)

تۆیژه‌ر به‌وشیوه یه پیناسه‌ی کردووه : بریتى یه‌له ده‌سته‌واژه‌یه‌ک ده‌رباره‌ی ته‌واکرای تایبته‌مهندى یه‌کان ، له پهرتووکى خویندنه‌وى کوردی پۆلى دوومه‌ی بنه‌ره‌تى ، به‌نیسه‌بت قوتابیان و مامۆستایان ، که سه‌رسامى و ره‌زامهندى به ده‌ست دینیت وه پینداویستى یه‌کان پرده‌کاته‌وه ، وه هیوا به‌دى دینیت به توانایه‌کى به‌رز به‌ئامانجى به ده‌یه‌ئانى ئهن‌جامه به‌رز مه‌کان .

به‌شى دووه‌م

لایه‌نه‌کانى تیۆرو لیکۆلینه‌وه‌کانى پینشو

هه‌له‌سه‌نگاندن واتای دیاریکردنى مه‌ودای سه‌رکه‌وته‌نه‌کان ده‌گریته‌وه که‌له هه‌ئانه‌دى ئامانجه‌کان وه‌ده‌سته‌مان هه‌ئانه‌وه که‌ئه‌وه‌یش هه‌ولى هه‌ئانه‌دى ده‌کات له‌هه‌موو بواره جیاوازه‌کانى ژياندا، ئه‌مه‌ش ده‌بیته یارمه‌تیه‌ک بۆمان بۆدیاریکردنى گرفته‌که‌ئمان ونۆرینیان و زانینی ئه‌نگ و چه‌له‌مه‌وه که‌م و کوریه‌که‌ن، به‌مه‌به‌ستى دۆزینه‌وه‌ی چاره‌سه‌رى گونجاو له‌پیناو چاککردنه‌وه‌ی و به‌رزکردنه‌وه‌ی ئاسته‌که‌ی بۆشوینى باشترو هه‌ئانه‌دى ئامانجه‌کانى به‌سه‌رکه‌وتوو. (الکوافه، 2010: 35)

هه‌له‌سه‌نگاندن بریتى یه له‌کردارى (ده‌رکردنى فه‌رمان له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتى میتۆدى خویندن له‌ریگه‌ی کۆکردنه‌وه‌ی زانیاى تایبته بۆفه‌رمان دان له‌سه‌رى وشیکردنه‌وه‌و روونکردنه‌وه‌ی له‌به‌ر رۆشنایى پینوانه‌ی بابه‌ت یارمه‌تى ده‌دات. (القيسى، 2018: 141).

به‌لام له‌کاتى ئیستامان دا کردارى هه‌له‌سه‌نگاندن بووه به‌کردارى نۆرین و چاره‌سه‌رکردن ئامانجى گه‌ياندنى فیرخوازیه بۆ تاکه‌که‌س و کۆمه‌ل به‌شیتۆوه‌ی سه‌رکه‌مى وه‌گه شه‌سه‌ندنه که هه‌ول ده‌دات لیه‌هاتوو ی فیرخوازن ئاشکراکات، وایله‌هات به‌وشیوه‌یه سه‌یرى ده‌کات که‌کردارىکى گشتگیریه بۆ هه‌موو ره‌گه‌زه‌کانى. (درکى، 2017: 202).

• بنه‌ماوه باوه‌رکانى هه‌له‌سه‌نگاندن:-

1. پینکه‌وه به‌ستنى کردارى هه‌له‌سه‌نگاندن به چه‌ند مه‌به‌ستىکى دیاریکراو.
2. هه‌لبێژاردنى وه‌سیله‌ی هه‌له‌سه‌نگاندنى ونجاو بۆ ئه‌و مه‌به‌سته.
3. هه‌له‌سه‌نگاندنى پتیویستى به‌ئامرازى به‌کارهاتوو هه‌یه.
4. هه‌له‌سه‌نگاندن پتیویستى به‌کردارى گشتگرو به‌رده‌وام هه‌یه ونه‌ک ته‌نها کۆتایى.
5. کردارى هه‌له‌سه‌نگاندن ده‌که‌وینه ژیر بارى نه‌خشه‌ی گشتگیر له و ماوه‌یه‌دا سه‌ره‌ئا کان وه‌سیله و نامراز مه‌کان وه‌هه‌نگاه‌کانى جی به‌جیکردن.
6. دا‌بینکردنى سیفته‌کانى راستگۆیى وچه‌سپاندنى بابه‌تى له‌ئامرازه‌کانى هه‌له‌سه‌نگاندن.
7. به‌رده‌وامى پینوانه‌ی به‌گشتگیرى هه‌له‌سه‌نگاندن و بۆ به‌هیزکردنى لایه‌نى هه‌یرو دۆزینه‌وه‌ی که‌سى، وازه چاره‌سه‌رکردنى، زۆر پتیویسته نه‌خشه‌یه‌کى جیه‌جیکردن خه‌بیت بۆ سود وه‌رگرتن له ئهن‌جامه‌ئانى هه‌له‌سه‌نگاندن، (محمد، 2012: 170).
8. کردارى هه‌له‌سه‌نگاندن ره‌چاوى جیاوازی تاکه‌که‌سى بکات له‌نیوان فیرخوازن به‌هه‌موو جیاوازیکی ئاستى ئه‌داى نیوانیان.
9. کردارى هه‌له‌سه‌نگاندن ته‌به‌ئای یان هه‌ستى خوشه‌ویستى ده‌خاته ئه‌ستوى خویکردارى هه‌له‌سه‌نگاندن کردارىکى مرووبیه. (مدکور، 2001: 264-265).

• جوره‌کانی هه‌لسه‌نگاندن:-

- یه‌که‌م:** هه‌لسه‌نگاندن به‌گۆیره‌ی گشتگیری ده‌کریت به‌چهند به‌شینکه‌وه:-
1. هه‌لسه‌نگاندنی گشتگیری (گهوره‌که‌ر):- ئهم جوره هه‌لسه‌نگاندنه له‌کۆتایی هه‌لئستی فیرخواری یان کۆتایی یه‌که‌ی خۆیندن یان ورزی خۆیندن یان سالی خۆیندن یان قۆناعی فیرخواری به‌کار ده‌هێزئ، ئهم جوره هه‌لسه‌نگاندنه هه‌موو ده‌رکه‌یه‌کانی ریکخستن و په‌یوه‌ندی‌ه‌کان به‌ئانجیه‌کانی سه‌یرکردن یان به‌ر چاوخستنی گشتگیری کرداری فیرخواری باس ده‌کات.
 2. هه‌لسه‌نگاندنی (به‌شیک) (بچوک‌کراوه):- ئهم جوره هه‌لسه‌نگاندنه باس له‌لایه‌نیک‌ی دیاری‌کراوه‌که‌کات له‌لایه‌نه‌کانی په‌روه‌ده‌یی و مک هه‌لسه‌نگاندنیه‌مامۆستا بۆ‌ناستی خۆیندکاره‌که‌ی وه هه‌لسه‌نگاندنی به‌کاری مامۆستا هه‌لسه‌نگاندنی کتیبخانه‌ی قوتابخانه. (الرابعی، 2016: 263-264)
- دووه‌م:** هه‌لسه‌نگاندن به‌گۆیره‌ی کات و بوشه‌کانی:-
1. هه‌لسه‌نگاندنی سه‌ره‌تایی (نااده‌کراو): ئهم جوره هه‌لسه‌نگاندنه ناماده ده‌کریت پیش ده‌ست کردن به‌جیه‌یه‌کردنی به‌رنامه‌ی فیرخواری یان میتۆد، بۆ‌ئوه‌ی وینه‌یه‌کی گشتی ناماده‌بکات بۆباری هه‌ستانی پیش جیه‌یه‌کردن، ناوی ئهم جوره هه‌لسه‌نگاندن ده‌رئهنج‌امی لێ‌ده‌نریت.
 2. ئهم جوره هه‌لسه‌نگاندنی پیکه‌نێان (دامه‌زران):- ئهم جوره هه‌لسه‌نگاندنه زۆرگرنه‌که له‌کرداری فیرخواری، له‌لایه‌ن فیدباکه‌وه دابینه‌ده‌کریت بۆ هه‌ریه‌ک له‌مامۆستا یان فیرخواز نه‌خشه‌کێشه‌رانی میتۆ دو‌به‌رنامه فیرخواری‌ه‌کان، هه‌لسه‌نگاندن له‌ماوه‌ی جیاواز ده‌کریت یان له‌کاتی جیه‌یه‌کردنی میتۆد یان به‌ر نامه‌ی فیرخواری (ره‌سول، 2014: 277).
 3. هه‌لسه‌نگاندنی کۆتایی: ئهم جوره هه‌لسه‌نگاندنه له‌کۆتایی هه‌لس و که‌وت له‌گه‌ل میتۆد یان به‌رنامه‌ی فیرخواری ده‌کریت، بۆ هه‌لسه‌نگاندنی کارتی‌که‌ری وشوینه‌ واره‌که‌ی و نرخانه‌دی گشتی له‌وا‌ی ئه‌وه‌ی خۆیندکاران میتۆده‌که‌یان ته‌واو ده‌که‌ن، ناوی هه‌لسه‌نگاندنی کۆمه‌کی لێ‌ده‌نریت (علی، 2011: 372-373).

دووه‌م : په‌رتووی خۆیندگا چه‌مه‌کی په‌رتووی خۆیندگا

په‌رتووی خۆیندگا به‌یه‌کی له‌ئامرازه‌گرنه‌که‌کانی کرداری فیرخواری دادنه‌ریت، پیک دیت له‌ کۆمه‌لی زانیاری به‌رته‌ی بۆ هێنانه‌دی ئامانه‌که‌ دیاره‌کان، ئه‌وه‌ی بریتی یه‌ له‌وامه‌یه‌یی گه‌ئیره‌ته‌سه‌لی ناوه‌رۆکی ماده‌ی لێ‌کۆلێنه‌وه له‌ هور بواریکی خۆیندن له‌ خۆده‌گرایت، په‌رتووی خۆیندگا بنکه‌وشوئینیکی دیاروژهن له‌ نیوسیشه‌می فیرخواری، سیسته‌می میتۆد، و سیسته‌می خۆیند داگیرکردوه. (ماهر، 2009: 15)

په‌رتووی کتیبخانه‌یه‌که‌که له‌ گرنه‌ترین ئه‌و ئامرازه‌ به‌کارانه‌ی له‌کرداری فیرکردن به‌کرده‌هێزئ، ئامانه‌که‌کانی میتۆد ده‌هێنرته‌ده‌ی هه‌رچه‌نده‌ جو‌راو جو‌ری له‌جالاکو ئامرازوای فیرخواری دی هه‌بیت، ئه‌وه‌یه‌ یارمه‌تی مامۆستایان ده‌دات ئه‌رکه‌کانیان له‌ قوتابخانه‌ به‌ینه‌ دی، ناتوانرئ واز له‌ هه‌چ به‌رنامه‌یه‌کی په‌روه‌ده‌یی به‌ئینرئ، به‌هه‌لگه‌ی سه‌ره‌کی دادنه‌ریت بۆ ناوه‌رۆکی به‌رنامه‌و ریگه‌کانی وانه‌وته‌وه‌کردی هه‌لسه‌نگاندن، ئه‌وه‌ی به‌ر ئامانجی په‌روه‌ده‌یی ئاراسته‌کراوه، جگه‌له‌وینه‌ی سنوری گشتی وچه‌مک و بیرورا که‌ خۆیندکار کۆمه‌لگا پنیوستیان بێ‌ده‌بیت له‌هه‌ر قۆناعیک بن له‌ قۆناعه‌کانی جو‌راو جو‌ری خۆیندن. (الزوی، 2013: 118).

هه‌ر چه‌نده‌ رۆلی په‌رتووی قوتابخانه‌ له‌کرداری فیرکردن و په‌روه‌ده‌یی و جو‌راو جو‌ری کۆن یان نوئ جارئ خۆشه‌ختانه‌که‌ و تۆه‌به‌ر‌باه‌خی به‌شیک زۆرری له‌ لێ‌کۆلێنه‌وان و په‌روه‌ده‌کاران به‌و وه‌سه‌فیه‌ پآشتیکی سه‌ره‌کیه‌ مامۆستا و خۆینکار له‌ فیر خواری دابشتی له‌سه‌ر ده‌به‌ستن. په‌رتووی قوتابخانه‌ به‌ خامه‌یه‌کی گرنه‌که‌ ده‌ژمیرئ بۆ ئه‌و ماده‌فیرخوارییه‌ی که‌به‌هۆیه‌که‌ له‌هۆکاره‌گرنه‌که‌کانی هێنانه‌دی ئامانه‌که‌کانی میتۆدی په‌روه‌ده‌یی، له‌به‌رئه‌وه‌هه‌رگه‌ی په‌رتووی قوتابخانه‌ ده‌ره‌که‌ویه‌ت و مک رۆلیکی به‌کاربو هێنانه‌دی سه‌ره‌که‌وتنی کرداری فیرخواری، هێنانه‌دی ئامانه‌که‌کانی له‌ریگه‌ی ئه‌و زانراوه‌ری‌کخراوه‌ی که‌ئاراسته‌ی ئامانه‌که‌ دیاری‌کراوه‌کان کراوه. (عطیه، 2009: 313).

گرنگی په‌رتووی خۆیندگا:

ده‌ره‌که‌وتوو‌ترین گرنه‌که‌کانی په‌رتووی خۆیندگا نه‌مانه‌ی لای خواری‌ه‌وه‌یه:

3. جیایایی فیرخوازی، خویندکاران خیرایی خویندنمویان جیاوازی تیاادا هیهه هر یهک بهگۆیرهی توانای زیرهکی خوئی لهوانهکه تیدهگات نهویش بهیارمەنی پەرتووکی قوتابخانه دەبیت هەر وهه خویندکار دەتوانیت خوئی بهتەنیا بو خوئی.
4. ریکخستنئ فیرکردن، چونکه له شارەزایی وچالاکی و شیواز و پرسیار پیکهاتوو ه یارمەتی دەدات بوهرگرئتی وانە زانستیهکه بهشیوهی ریکخهرانه.
5. چاکسازی فیرخوازی، نهویش له بهر دهرکهوتنی بهلگهی تایبهتکراو بو ماموستایان چوونیتی مامهکردن لهگهل پەرتووکی خویندگا له خویدهگرئیت.
6. گەشەسەندنئ توانایی خویندنمۆه، نهمیش دهردهکهوئیت له رینگهی کورت کردنمۆه ماناکان و بیریوکەسه ریکهکانی.
7. بهشیک له زانیاری و راستهقییهی بو فیرخوازان پئیش کەمش دھکات کەئامانجی دیار له ههلئس وکەوتیان دههیننتەدی.
8. پەرتووکهکه مادی زانستی بهشیوهی نهرم وئیان چارەسه ر دهکات، جگهلهوهی کەدوره له ئالۆزی و گرژی و راسپاردن.
9. پەرتووکی قوتابخانه بهسرچاوهی یهکهمی ماموستا و بههرت دادنهرزین کهقوتایی زانیاریهکانی لئوه وهردهگرئیت، بهدروازهیهک دادنهرزیت بو قوتابیان کەدەچئته ناو جهانی زانست و توئزئنهوه بیریکردنمۆه ریکه.
10. پەرتووکی خویندگا کۆمهلی ئامرازی فیرخوازی جوراوجور لهوئنهو رهسم شیوهی روونکردنمۆه له خویدهگرئیت، نهمش له لای خویموه رۆلئکی گرن دهبینت له کرداری خویندن و فیرکردن. (زایر و صبا، 2020: 68-69).

دووریهکانی پەرتووکی خویندنگا:-

- چهند هۆکاریکی دور خهروهههه خویان دهچهسپینن یان دهست دهخهنهناو پەرتووکی قوتابخانه لهوانه:**
1. **دریزخایهنی ئابوری:** مه بهستی لهوه بهر یار لهسه ر تیچووئی گشتی و کۆتایی بدات له پهرچهند هویهک لهوانه: جورئ لاپه رهکه چوونتیبه کهی و کیشه کهی، پیوانه یهک لاپه ره، جورئ چاپکردنه که، ژماره ی وینه و رهسم وهیلهکان و ژماره ی دانهکان ورهنگهکانیان.
 2. **دریزخایهنی بینین:** مه بهست لهم جوره نهو مه فیرخوازی وانە زانستیهکه له پهر تووکه کهوه وهردهگرئیت بهچاوه سهیرکردنمۆه دریزخایه نه کهزه کانیئ ئه مانه: دورئ نیوان چاوه قوتایی و دهستهکانی که پهرتووکه کهی پندهگرئیت، پیوانه ی پنه بهکارهاتوو هکانی، مهودای ریکخستنئ رهنگهکان، دورئ یان ماوه ی نیوان ریز مکان وستوو نهکان.
 3. **دریزخایهنی دهروونی وپهروه دهی:** ئه م دوریه پابهندنه تیروانیی پهروره مه کهکان بهر مه پهرتووکه کهی قوتابخانه، پهرتووکه له بیننی نهوانه ئامرازئیک هه لئبژاردن نییه، بهلکو هاوه لی خویندکاره بهدریزایی کات نه میش پیچهوانه ی ئامرازهکانی دی. رهگهز هکانیئ ئه مانه: وانە زانستیه کهی، رینگای گشتی و نیمچهی، نه و ئامانجانه ی لئیه رگهراوه.
 4. **دریزخایهنی هونهری یان تهکنیکی:** ئه م دوریه گرنگترین دووریهکانی پهرتووکه بو نه و کهسه ی کاردەر هئان و تهکنیکی پهرتووکه که دهگرئته نهستو، نهویش دانهر بئیت یان چاپمه نی هونه ر مه ندبیت، یان همر دوکیان، نه گه ر و یستمان پهرتووکه که بو رهوانزین کهسانی بهستین له دانان و دهر هئان پیویسته سهیری سن لایه نی به ناو به کچوو بکهین نهویش:- لایه نی زانستی و لایه نی پهروره دهی و لایه نی هونهری. (الساعدي، 2021: 175-173)

توئزهر پئشتره ی ده بینئ ئه م دوریهانه دهگونجان لهگهل ئاستی هزرو ئهقلی خویندکاران له ناو ناخی دهروونی خویندکاران و فیرخوازان جوره پالیئیه نه ریک پهیدا ده بیت.

❖ نامانجهکانی بهکارهینانی پەرتووکی خویندنگا:

بهکارهینانی پهرتووکی خویندنگا بهکارهینانیکی بهکار بو هینانهدی نامانجه زانستیهکان

بهمشیهیهی خوارهوه:-

1. دهولمه ندردنی فیرکردنی خویندکاران.
2. دابینکردنی پالیئیه نهری فیرخوازی.
3. یارمهتی خویندکار دعات بو تئگه هشتنی ژینگه یهکی وانهی دهروونی و لوگیک و اتایی.
4. پهرمه دعات به توانای خویندکار بو بیرکردنمۆه بههموو جورهکانی و ئاستهکانی.
5. رمچاوی جیاوازی تاکه کهس نیوان فیرخوازان دهکات.
6. یارمهتی خویندکاران دعات بو ودهسه ت هینانی خو رهوش ت و ههلئس و کهوتی خویندنی راست و دروست.
7. پیداویسته یهکانی خویندکاری تایبهتی پهروره دهی و زانستی دههیننته دی.

سټيهم: کوالټيکت چهمکي کوالټيکت

کورتهيهک لهسهر کوالټيکت:

سيستمی خویندن وميؤدهکانی لهنيوهی دوهمی سدهی رابردو و بهرنگاريهکی گهورهی بهخويوهدی دهربارهی نهشونمای مهعرف چروپر، شورش تهکنولؤژی لهبهاری پيشهسازی، تهکنولؤزیایي گهيانندن، نهمش بوهؤی دهرکهوتنی ناراسته نوخوازهمکانی بواری پهرودهو فيرخوازی کهباس له ميتودی فيرخوازی وئامانجهکانی دهکات، ريگهکانی وانه وتنهوه، ئامادهکردنی مامؤستايان بهوسفي فيرخوازی هؤکاری کؤمهگا له بهرنگاريونوهی ئهوشونمايه وئالؤزی وگريکانی، شان بهشان باگهيشتکردنی بوهينانهدی ئامانجهکانی ههلسس وکهوت له وانهوتنهوه، بهسبونوی فيرخوازی، توانايی وليهاتووی ئهده لهئامادهکردنی مامؤستايان وکاريگهري له وانهوتنهوه، ههروهه تازهنترين ئهوشونمايه بانگهيشکردنه بو هينانهدی کوالټيکتی گشتگير له فيرخوازی بهريوهبردنې چهمکي کهالټيکت گواسترايهوه بو ناو گورهيانی پهرورده لهم سالانهی دوایی دا، لهگهل سهرتای سالانی نهوه دهکان بايهخدرا بهم کوا ليکته نهویش بریتی يهلهگفتوگؤی زانستيانه دهربارهی سياسهتی فيرخوازی و بهريوهبردنې که بوهبه ئهرکيک بهسريوهشان بهشانئيهو گورانکاری جيهانی نوييهکهی بکات. (Hixon, 1992kp:120)

❖ بنهماکانی هينانهدی کوالټيکت له پهروردهو فيرخوازی:

بهرنگاريونوهی ههسووکي و دوارؤژی که خراوته روو بو فيرخوازی گشتی پيويستی بهتوانايهکی دل پاک و راستنگؤ ههيه بو ههلسس وکهوت لهگهل راستی گهشهسهندنهکان لهماوهی ئامرازو هؤکار روشيوازه زور له تويژهران لهسهری ريکههوتوون، نهمش پيويستی بهستراتيژيهی کوالټيکت ههيه لهپهروردهی خویندن:

1. باری مامؤستايان و توانای وانهوتنهوه ئهداکردنيان، بهروپيش بردنيان لهبههريی وزانياری دا.
2. دانانی بريارهکانی خویندن، گونجانيان لهگهل زانياريه نوخوازمکان وپيداويستی بازاری کار و تاييهتمهنديهکانی خویندکاران.
3. باری خویندکاران، کار ليکهريان لهگهل گهشهسهندنی سهردهم لهماوهی بهريهکهيان وزانيارياندا.

(جری، 2018: 31)

❖ سودهکانی کوالټيکت له فيرخوازی دا:

- کوالټيکت فيرخوازی ژمارهيهک ئامانج سوود دههينئيهدی گرنگترينيان ئهمانههی لای خوارهوهی:
1. پيداچوونوهی وهبههيني فيرخوازی راستهوخؤ نهویش خویندکار خويهتی لهلايهن سهچاوه راستهوخؤکان يان غهيري راستهوخؤ دريژ خايهن يان کورت خايهن وهکارليکهري تاکهکهسی وکؤمهلايهتی کهکؤمهلی گورانگاری ههلسوکهوتی خويهتی دهردهبريت لهلايهن خویندکاراوه، وهکو بيروباوهرو لايهنگری و داھينان هينانهدی زات.
 2. دؤزبنهوهی ئهلقهکانی بهفيرودان وچورمجياوازمکانی له بهفيردانی دارایی و بهفيرودانی مرویی به فيرودانی کاتی بهرز راگرتنی کؤی نهرمکانی وکارليکهري له ليهاتووی فيرخوازی ناوهکی ودهرهکی.
 3. پيداچوونوهی وهبههيني غهيري راستهوخؤ، وهکو گورانکاری روشنبيري وئابوری وئهکنولؤزی وکؤمهلايهتی و سياسی فيرخوازی لهکؤمهگا نوخوازی دهکاتهوه لهماوهی بيکهينانی کهساکانهوه، کاری تيدهکات لهئاستی پيش کهوتنی و پيشخوازی شارستانی دا.
 4. نهشونماکردنی فيرخوازی لهريگههی ههلسهنگاندنی سيستمی فيرخوازی ونوريني روهکانی کهم وکوری لهدهروازه وکارليکهري و دهرهينانهکان، ههتا روهکانی کهم وکوری لهدهروازه وکارليکهري و دهرهينانهکان، ههتا ههلسهنگاندن دهمگورئ بؤنهشونمای راستهقينهیی و توندوتولی کارليکهري کوالټيکتی خزمهتگوزاری فيرخوازی. (الربعي، 2013: 245).

نەخشەى (1)
لېكۆلنەو ەكانى پىشوو :

نۇم	تويزىنەو ەسانى خويندن	نامانجى خويندنهو ەى	شۇبىتى بەرپورلىنى خويندن	وانەى خويندن	قۇناغى خويندن	مېتودى خويندن	نامرازەكانى خويندن	نەجامەكان	خويندننى نىسنا
1	خويندننى ئەمىر ەمىزە (2009)	ھەلسەنگاندنى پەرتووكى زمانى ەمرەبى بۇ پۇلى دواز دە لەپارتىز گای ەمزە بەبېرو راي مامۇستايان لەبەر رۇشنايى پىوانەكانى كوالىكت	فەلسەستين	پەرتووكى زمانى ەمرەبى	بەنرەتبە	مېتودى وەسفى	پەرنامەى نەلرزم نامارېبە (SPSS) ناومندى ژمىريارى لادانى پىوانەبى، رىژەى سەدى، شوتىن، ھوكارى پەپومندى، بېرسون تاقىكردنهو ەى دووم دانانى، كرونباخ، دەركەتتى پەكانەبى، وكولومجرف سمرنوف.	داپىنكر دنى پىوانەكانى كوالىكتى پەرتووك لەناسنىكى باس دا، ئەمەش نەرمەبەكى گونجاو ە بۇ پىوانەكانى كوالىكت، ناومندى ژمىريارى پەكەى دەكاته (10%) باشترىن بىوانەكانى پەرتووك لەلامامۇستايان پىوانەبى پەكەمە (دەر ھىنانى ھونەرى بۇ پەرتووك) رىژەكەى (15.14%)، لەدواى ئەمىر پىوانەبى دووم دىت (وانەى ناماشكراو) رىژەكەى (67.14%) ئەمىر پىوانەبى چوارم دىت (تابەتپەكانى وانەى زمانى ەمرەبى و رىژەكەى) (63.54%)	ھەلسەنگاندنى پەرتووكى خويندنهو ەى ەمرەبى بۇ پۇلى چوارى سەرتابى لەشتىن ئەمىر سى پەرتووكەبوو – نمونەى تويزىنەو ە لەلېكۆلېنەو ەى بۇناسى پەسەندىبون لەپىوانەكانى كوالىكت.
2	خويندننى جابر (2016)	ھەلسەنگاندنى پەرتووكى خويندنهو ەى قۇناغى سەرتابى لەبەر رۇشنايى پىوانەكانى كوالىكت پەرتووكى خويندنگا	عىراق	پەرتووكى خويندنهو ەى	قۇناغى سەرتابى	مېتودى وەسفى	شوتىن و ھوكارى پەپومندى بېرسون و ھاوكىشەى فېشر، كىشى سەدى	1. پەرتووكى خويندنهو ەى ەمرەبى بۇ پۇلى چوارى سەرتابى لەشتىن ئەمىر سى پەرتووكەبوو – نمونەى تويزىنەو ە لەلېكۆلېنەو ەى بۇناسى پەسەندىبون لەپىوانەكانى كوالىكت. 2. پەرتووكى خويندنهو ەى ەمرەبى بۇ پۇلى پىنجى سەرتابى لەمىوناسى	پەرتووكى خويندنهو ەى ەمرەبى بۇ پۇلى چوارى سەرتابى لەشتىن ئەمىر سى پەرتووكەبوو – نمونەى تويزىنەو ە لەلېكۆلېنەو ەى بۇناسى پەسەندىبون لەپىوانەكانى كوالىكت.

	<p>په سهنددانه بو و له پيو انه يي كوالتيكته وه دوور بو و .</p> <p>3. په رتووكي پولي شه شه سمي سره تايي له نيو پيو انه كاني كوالتي نه بو و تنه ها له يه ك بوار نه ييت نه و پش حوت بوار بو و .</p>							
2	<p>دابين كر دني پيو انه كاني كوالتي خويندن له همو و نه و په رتووكانه ي دمخرينه ژير شيرك دنه وه په رتووكي و لاتي قهتر بيله يه كي به ده ست هينا ، له دوايي په رتووكي و لاتي ميسر بيله دوهمي به ده ست هينا ، په رتووكي و لاتي عيراق پله ي سي همي به ده ست هينا ، په رتووكي و لاتي نوردون ريژنه كي جيگير نيه</p>	<p>ناوندی خه ملينراو كيشي سعي</p>	<p>وسفيه</p>	<p>پولي يه كهمي سره تايي</p>	<p>په رتووكي خويندنه وه</p>	<p>عيراق</p>	<p>هه لسه نگاندي په رتووكي خويندنه وه بو خويندكاراني پولي يه كهمي سره تايي و ژمار به يه ك له لاتاني له به ر رؤشناني پيو انه كاني كوالتيكتي په رتووك</p>	<p>خويندني مه دواي (2018)</p>
4	<p>ته وه ري نامانجه كان به پله ي يه كهم ديت له نيو نه و ته وه ره انه له دوايي ته وه ري ناوهر وكي خويندن به پله ي دوهم ديت په رتووكي زماني عه ره ي بو پولي يه كهمي ناوندی هيج جزره پيو انه يه كي كوالتيكتي تبادره نه كه و توه نغله باره ي دهر هينان ونه له باره ي كرداري جي به جيگير دن هه لسه نگاندي و ريگه كاني وانوه تنه و له ناستي پيو ييت</p>	<p>ناوندی خه ملينراو كيشي سعي</p>	<p>مي تودي وسفي</p>	<p>يه كهمي ناوندی</p>	<p>زماني عه ره ي</p>	<p>عيراق</p>	<p>هه لسه نگاندي په رتووكي عه ره ي بو پولي يه كهمي ناوندی له به ر رؤشناني پيو انه كاني كوالتيكتي گشتگيري</p>	<p>خويندني سه ليماني (2018)</p>
5	<p>زماني په رتووك زده ر هينان يه ونه ري و چاپه سمي به پله ي يه كهم ديت و كيشه سه ديه كهي (83.277%) دوايه دواي نه و پش بوا ري ريگه كاني وانوه تنه و به پله ي دوهم ديت كيشه سه ديه كهي (77%) 999 هه ره ها پيو انه كاني په رتووكي زماني عه ره ي بو پولي سي همي ناوندی</p>	<p>ناوندی خه ملينراو لاداني پيو انه يي وكيشي سعي</p>	<p>وسفي سرانه وه</p>	<p>سي به همي ناوندی</p>	<p>زماني عه ره ي</p>	<p>عيراق</p>	<p>هه لسه نگاندي په رتووكي زماني عه ره ي بو پولي سي همي ناوندی له به ر رؤشناني كوالتيكتي په رتووكي خويندن</p>	<p>خويندني ناحوسه يني (2020)</p>

به هر دو به شهكەى جياوازى تىكەوت (پەكەم لە تۆپەكە پىك دىت دووم لەحەوت پەكە پىك دىت)									
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

بەشەى سىيەم

میتۆدەکانى يان (پەيرەوى) تۆيژينهوه وههلسووكهوتەكانى

تۆيژەر لەم كۆمەڵى رى وشوین گرنگ دەگریتەو بەرگەيشتن بە ئامانجەكانى تۆيژينهوكە به گوێرەى ئەم هەنگارانەى خوارەو:

متۆدى تۆيژينهوه :

ئەم تۆيژينهويه پەرتووکی خويندە وهى كوردى بۆ پۆلى دوومهى بنەرەتى دەخاتە ژيەر پيوانى كوالىكتى بۆ كتيبي قوتابخانە ، بۆ هينانە دى ئامانجەكانى تۆيژينهوكە تۆيژينه ، پشت وهبەستى لەسەر بابەتى گونجاو بریتی به له گونجاندنى رى وشوین تۆيژينهوه ی ئیستا ، هەروەها ئەم بابەتە بەپەكەى لەو بابەتە دانەرئى كه زیاتر به ریلومو تەشەنى كرده ، بەتایبەت له تۆيژينهوهى پەروەردەیی و دەروونى ، شىوازی وهسفى یا په ندىينه به وهسفکردنى روداویك وكۆکردنەو زانیاری له سەرەى بەلگە لەهەتیهریوه بۆ شیکردنەوه ، روونکردنەوه هەلسەنگاندن بۆ گەيشتن به گشاندى پر به مانای (العزوي ، 2008: 79)

ئەم بەشەى ئەورئ وشوینانە دەگریتەوه بەررى تۆيژينه پشست لەسەر بەستوه بۆ هينانە دى ئامانجەكانى تۆيژينهوكەى ئەومش كۆمەلگای تۆيژينهوكە ، ونامادکردنى نامرازەكانى لىكۆلینهوكە دەگریتەو هەروەها ئەو ريووشوین گرنگانەى بۆ هينانەدى راستگويى و چەسپاندنى نامرازەكانى ئامارکردن ، به گوێرەى ئەم هەنگاوانەى لای خوارەو :-

پەكەم :- كۆمەلگای تۆيژينهوه نموونەى تۆيژينهوه:-

كۆمەلگای تۆيژينهوهى حالى حازر مامۆستاينانى زمانى كوردى و له قوتابخانە بنەرەتیهكان دەگریتەوه وههوانەى وانەى خويندەوهى كوردى بۆ پۆلى دوومهى بنەرەتى دەينهوه له هەريەمى كوردستان عىراقەدا بۆ سالى خويندنى 2021-2020 ز له عىراق ، بۆ زانیاری زیاتر لەسەر كۆمەلگای تۆيژينهوكەى تۆيژينه سەردانى بەريۆمەرايەتى پەروەردەى هەولێرى كرد بەشى نامارونەخشەدانانى پەروەردەى سەر به وپەريۆمەرايەتى هەولێر /بەشى پيوونەى /لەقى خويندنى وتۆيژينهوهى پەروەردەى، ئەم پاشكۆيه (1) روونى دەكاتەوه .

لەبەر رۆشنایى قەبارەى كۆمەلگای تۆيژينهوه ، نموونەكانى تۆيژينهوه له هەموو كەسانى كۆمەلگای تۆيژينهوهى بنەرەتى پىك هات ژمارەى مامۆستاينانى هەردوو رەگەز پىاو ئافرەت گەيشتە (156)، هەروەها نموونەى چەسپاومەكان لەكۆى ژمارەى كۆمەلگا دوورخرانەوه .

دووهم:- نامرازى لىكۆلینهوه :

كاتىك ئەم تۆيژينهويه هەلسەنگاندنى كتيبي خويندەوهى كوردى پۆلى دوومهى بنەرەتى دەخاتە ژيەر رۆشنایى پيوانەى كوالىكتى كتيبي قوتابخانە ، بۆ زیاتر ناشنا بوون لەسەر هەبوونى پيوانەى كوالىكتى له بەر بچووكى قەوارەى نموونەى داواكراو به خويندنى و بلاوبوونەوهى ناوچەكانى دور لەپەكتەر تۆيژينه ناچار بوو پرسنامەى بكات وەك نامرازىكى گونجاو بۆ راوگرتن كەسانى نموونە لەسەر وەرگرتوو نامرازەكانى كردارى جییهجیكردن كەسانە ، ماوهى دەدات بەوهلامدەر بىروپراى خۆى دەر بىریت ، سەرپەستى وئازادى كاتى تەواوى پىدەبخشیت بۆ بىرکردنەوه له وهلامەكەى ،

هەندى جار ئەر بۆخوئ ھەلئىدەبژىرئ بۆ ئەرەى لەفشارى كەم بىئەرە پالئىبئو ھەنئىت ووردبىنى بكات لە زانىاربىبەكانى (العساف والوادي، 2011:261).

نامادکردنى توئزىنەرەكە بەم ھەنگاوانەى خوارو ھە تىدپەرئ :-

1. رچاوكردنى توئزىنەر لەسەر ئەر دىراسەتەنەى كە بارس لە ھەلسەنگاندن دەكات بە گوئى پىوانەى و كوالىتەكەى .
2. رچاوكردنى توئزەر لەسەر ئەر دىراسەتەى باس لە پىوانەى كىتیب (پەرتووك)ى قوتابخانەى دەكات .
3. رچاوكردنى توئزەر لەسەر مادە وئزەبىبەكان و سەرچاومكان كە باسى لە پىوانەى كوالىتى كىتیب (پەرتووك) ى قوتابخانەى دەكات.
4. رچاوكردنى توئزەر لە سەر ئامانجە گشتبىبەكانى فىركردن زمانى كوردى لە عئراق ، ئامانجەكانى مادەى زمانى كوردى بۆ قوناغە بنەرتبەكانى بۆ پۆلى دوومى بنەرەتى .
5. چاوپىكەرتن كە دەكرىت لە گەل ژمارە بەك مامۇستايانى زمانى كوردى گوئىگرتن لەسەر بىروراكانيان دەربارەى كىتیبى خوئىندنەرەى كوردى بۆ پۆلى دوومى بنەرەتى .
6. بىروراي مامۇستايانى وەربگىرئ بۆ ئاشناوبونيان لەسەر پىوانەى كوالىكتى كىتیب (پەرتووك) ى قوتابخانەى پۆلى دوومى بنەرەتى .
7. نامادکردنى لىستىكى سەرەتايى بۆ پىوانەى كوالىكتى كىتیبى (پەرتووكى) قوتابخانە كە پىوئستە لە كىتیبى خوئىندنەرەى كوردى بۆ پۆلى دوومى بنەرەتى ھەنئىت .
8. خستنەرەوى لىستى پىوانە ، لە بەشئەرەى سەرەتايى بۆ مامۇستايان و پسپورانى مئتودەكانى زمانى كوردى رىگەكانى و تەنەرەى وانە ، لە پىوانە و ھەلسەنگاندنى مامۇستايانى زمانى كوردى و سەر پشئىارانى زمانى كوردى ، لىستەكە پىك ھاتووە لە (17) پىوانە دابشكراو ھەسەر (6) بوار و (86) ھىمالىكراوى .

مەبەست لە چەسپاندنى نامراز ئەرەىكەكەئىك ئەنجامەكانى خوئى تاقىدەكاتەرەو ھىان نەگەر جىبەجىكردنەى بەسەر ھەمان كەسان دابكرىت ئەرەىش لە دواى ماوہىكەى دى لە ژىر دۆخى لىكچوو بگەبەنرئە دى ، و پىوئستە نامرازەكە بە چەسپاندن وەسفكرىت بۆ ئەرەى بتوانرئ پشتى لەسەر بىسەتەرئ (ملجم، 2011:257). لەبەر ئەرە ھىماتىكراوى چەسپاندن نامراز بەبەكئ لەخاسىتە سىكومەترىە گرنەگەكان دادەنرئت كە پىوئستە ھەبىت لە تاقىكردنەرەو پىوانەى باشى و ژمارەكان ، و مچەند رىگەكەى دى ھەبە بۆ دۆزىنەرە شوئىن و ھۆكارى چەسپاندن وەك دووبارەكردنەرەى جئ بە جىكردنەى و دراشتتەرەى خەلات و پارچەكردنەى ناوہندى (الدلىمى والمهداوى ، 2005 :12) ، توئزەر بۆ نەژمارکردنى چەسپاندن پشئت دەپەستىت لەسەر دووبارەكردنەرەوى رابىكردنەى خوئى بىرورا وەرگرتنى (پرسنامە) چونكە گونجاو ھۆ بابەتى توئزىنەرەكەى ئەر رابىكردنەى بەسەر ئەر پرسنامەبە دەچەسپىنرئ كە بۆ كۆمەلئك لە مامۇستايانى زمانى كوردى نامادكرابوو ،

ئەرەى كەوانەى خوئىندنەرەى كوردى بۆ پۆلى دوومى بنەرەتى دەلئىنەرە ، ھەرەھا ئەر كۆمەلئە نمونە وەرگرتن (20) مامۇستاي پىاو ژن نامادكرابوو ئەرەى توئزەرلەئىو مەلگا ھەلئانئزار دبوو بە رىگەى ھەرەمەكەى بۆ توئزىنەرە وەكەى ، لە دواى ماوہىكە لە ئىو رابىكردنەى بەكەم و دووم ناوئردەكات كەلە دوو ھەفتە تىبىپەر نەكات . (النعمى ، وعمار، 2011:25)، بۆ دوزىنەرەى ھۆكارى پەبەندى چەسپاندن لە نىوان نەرەكانى تاقىكردنەرەى بەكەم ە نەرەكانى تاقىكردنەرەى دووم بۆ ھەر بواریك لە بورەكانى (6) كە توئزەر ھۆكارى پەبەندى بىرسونى تىادا بەكار ھىناو ، چونكە ئەرە بەوورترىن ھۆكارى پەبەندى دادەنرئت (الشابىب، 149، 2009). ھەرەھا ھەندى لەشارەزائىك وادەبىبنن كە ھۆكارى پەبەندى پىوئستە نزم نە پىنەرە بۆ (0،80%). (الضامن، 2009 :119). ھۆكارى پەبەندى ھەرەك روونكراو ھەرەھا لە نەخشەى .(2)

نەخشەى (2)

هۆكاری چەسپاندن بۆ نامرازی توژینهوه:

هۆكاری پهيوهندی گشتی	هۆكاری پهيوهندی	بوار	زنجیره
0.82	0.82	ئامانجهكان	1
	0.81	ناومرۆكى خويندن	2
	0.82	چالاكى فيرخوازی	3
	0.85	وينه‌ی و رسم شيوه‌كان	4
	0.83	كارى جيبه‌چيكردى هه‌لسه‌نگاندى	5
	0.79	دهر هينان و چاپكردن	6

شه‌شه‌م : نامرازه‌كانى نامار :

توژمه‌ر بۆ هينانه‌دى ئامانجه‌كانى ليكوآينه‌وه ئەم نامرازه ناماريانه‌ى خوارموى به‌كار هينا :
هۆكاری پهيوه‌ندی پيرسون :- توژمه‌ر به‌كار بهينا بۆ دهر هينانى هۆكاری چەسپاوى پرسنامه.
(الربيعي ، 2018 : 39)
و (ناوه‌ندی خه‌ملنراو)، و (كيشى سەدى). توژمه‌ر به‌كار بهيناوه بۆ دهر هينانى كيشه‌ سەديه‌كان بۆ هه‌موو
پيوانه‌يه‌ك له‌ بواریه‌كانى هه‌لسه‌نگاندى.
(الامام واخرون ، 1990 : 32).

به‌شه‌ى چواره‌م

نمایشکردنى نامانجه‌كانى وروونکردنه‌وه‌يان

ئەم به‌شه‌ نمایش ئەنجامه‌كان و وروونکردنه‌وه‌كانى ده‌گرته‌وه ، كه‌ توژمه‌ر ده‌ستى پينگه‌شتوو به‌گوي‌ره‌ى
نموونه‌ وه‌رگرتنى خويندى ماموستايانى زمانى كوردى بۆ پۆلى دووه‌مى بنه‌ره‌تى ،

نەخشەى (3)

پله‌ى	هيناتيكراره‌كان	پيوانه‌ى	بواره‌ى	ناوه‌ندی خه‌ملنراوه	كيشى سەدى
1.	له‌سه‌رتاى په‌رتووكه‌كه ده‌زگای پلاوبونه‌وه و سالى چاپكردن و ناوى دانهره‌كان داده‌نريت	1	دهر هينان و چاپكردن	2.60	94.36%
2.	كاغەزى په‌رتووكه‌كه ده‌بيت باشترين جور و به‌رزترين كواليتى هه‌بيت	1	دهر هينان و چاپكردن	2.57	86.52%
3.	ده‌بيت په‌رتووكه‌كه هيج هه‌له‌ى چاپه‌نى وه‌له‌يه‌كى دى تيانه‌بيت	1	دهر هينان و چاپكردن	2.50	85.78%
4.	به‌ناسانى له‌ نيو ژينگه‌ پولدا	4	چالاكى فيرخوازی	2.54	84.56%

				جیبیه جی دهگریت	
84.56%	2.53	دەر هینان و چاپکردن	1	چاپکردنی پهرتووکە دەبیت زۆر پەسەندو روون و زانراو بیت	.5
84.31%	2.53	چالاکى فیرخوازی	4	یارمەتی فیرکەر دەدات بە بەکارهینانی فیرخوازی پیشووتر بە فیرخوازی داهاوو	.6
84.31%	2.51	دەر هینان و چاپکردن	1	وینەکانی ناو پهرتووکە که بگونجی لهگەل ناوهرۆکه کهی	.7
83.58%	2.49	دەر هینان و چاپکردن	1	زمانی کتیبه که پیویسته ناسان و روون بیت	.8
83.09%	2.35	دەر هینان و چاپکردن	1	ناویشانی سەرکی لقیهکانی نیو پهرتووکە که دەبیت زهق دەبیت	.9
82.84%	2.49	چالاکى فیرخوازی	3	هاندانی تیگه لیوونی فیرکەر لهگەل هاوریکانی بۆ جیبیه جیکردنی وانهکانیان	.10
79.17%	2.38	چالاکى فیرخوازی	3	یارمەتی فیرکەر دەدات بۆ تهوهری کرداری فیرخوازی دەبیت	.11
78.19%	2.35	چالاکى فیرخوازی	3	ریزگرنتی کهسانی دی دهگریته خوی	.12
78.43%	2.26	دەر هینان و چاپکردن	1	رهنگی گونجاو بەکاردهنیرئ بۆ خویندن و چاپکردن	.13
77.94%	2.34	نامانجهکان	1	گوجاندنی لهگەل فیرخوازان کاملهکان	.14
77.94%	2.34	هه‌سه‌نگاندن	2	بایه‌خدهدات به‌لایه‌نی ویژدانی و مه‌عرفی	.15
77.21%	2.32	ناوهرۆکی خویندن	3	یارمەتیده‌ره بۆ پیکهینانی ناراسته‌کانی یرخوازان	.16
76.72%	2.30	چالاکى فیرخوازی	4	زنیاری ورد دهگریته‌وه بۆ جیبیه جیکردنی	.17
76.25%	2.18	دەر هینان و چاپکردن	1	دەبیت نه‌خشی و وینه ره‌سمی تیا بیت	.18
75.49%	2.26	ناوهرۆکی خویندن	2	پهرتووکە که ده‌گونجی لهگەل فه‌لسه‌فه‌ی په‌روهرده و نامانجه‌کانی	.19
74.75%	2.24	ناوهرۆکی خویندن	2	چاودیری و ته‌واوکاری له بونیادنانی هسته‌واژه بنه‌ره‌تیه‌کان له‌بهر چاوده‌گریت	.20
74.51%	2.24	وینه‌ی و ره‌سم شیوه‌کان	1	ده‌گونجی لهگەل ته‌مه‌نی فیرخواز	.21
73.77%	2.21	وینه‌ی و ره‌سم شیوه‌کان	2	به‌ده‌برینیکی روون وزانراو وانه‌ی فیرخوازی ده‌ده‌گریت	.22

23.	پیش کهشکردنی و ده ستهینانی فیدبک بۆ فیرخووزان	2	چالاکى فیرخووزى	2.19	73.04%
24.	دهگونجى لهگهڵ شارهزایى فیرخووزان	1	وینهى و رهسم شيوهکان	2.19	73.04%
25.	له نيو پهرتووکهکه لهگهڵ شوینهکهى گونجاو	2	وینهى و رهسم شيوهکان	2.19	73.04%
26.	پنویسته سه رهتای هه موو دیریک یان برگه یهکی تازه ماوه ی و وشه یهک به جیهین	1	ده رهینان و چاپکردن	1.88	72.79%
27.	به ستراته وه به نامانجى فیرخووزى	2	وینهى و رهسم شيوهکان	2.17	72.30%
28.	ده توانریت پیوانه کریت و تیببى بکریت به هه موو جوړه نامرازیک	3	نامانجهکان	2.17	72.30%
29.	به رهگهزى تامه زۆر راکیشان به لای نه شونمای خویندن و هسف دهگریت	1	ناوه روکی خویندن	2.16	72.06%
30.	هه ولدهات بۆ هینانه دى نامانجهکان	1	چالاکى فیرخووزى	2.16	72.06%
31.	په یوه ندى هه یه له نیوان ناوه روکی پهرتووکهکه و چالاکى و قوتابخانه	3	ناوه روکی خویندن	2.15	71.81%
32.	بایه خدان خواست له لای فیرخووزان ده هینته دى	1	نامانجهکان	2.15	71.57%
33.	توانایه کی باشى هه یه پنچه وانى هه لسه که و تنى چاوه ریکراو له دواى ته و او بوونى کارى فیربوون له لایه نى فیرکه ره وه	3	نامانجهکان	2.15	71.57%
34.	گونجاندنى له گه ل ماده ی خویندن و زمانه وانى	1	چالاکى فیرخووزى	2.15	71.57%
35.	جه مسه ره کانى یرخووز له پهر چاوکردنى	2	چالاکى فیرخووزى	2.15	71.57%
36.	به رهنگى دلخوشکه ر جیاده کریته وه له نيو فیرخووزان	1	وینهى و رهسم شيوهکان	2.15	71.57%
37.	پیوانه کردنى شیوازى جوړاو جوړ به کار ده هینى له هه لسه ننگن	2	هه لسه ننگاندن	2.14	71.32%
38.	به پله به پله و هسف ده کریت له ناسانه وه بۆ گران	1	ناوه روکی خویندن	2.13	71.08%
39.	زیادکردنى زانیارى نوئ بۆ فیرخووزان	1	چالاکى فیرخووزى	2.12	70.59%
40.	نامانجه کانى که بۆى دائراوه دینه دى	1	ناوه روکی خویندن	2.11	70.34%

41.	مهیلی جوراوجوری فیرخوزان هینیتهدی	2	چالاکى فیرخوزى	2.09	69.85%
42.	له ماوهی لیکولینهوهی دا بهنهرمی وهسفی دهکریت	3	نامانجهکان	2.09	69.61%
43.	بهستنی به یهاتووی یانی فیرخوزان	4	ناوهروکی خویندن	2.09	69.61%
44.	له بهر چاوگرتنی جیاوازی کهسیتی له نیوان فیرخوزان	2	ناوهروکی خویندن	2.09	69.61%
45.	پهپوهندی نامانجهکان لقهکان زمانی لهگهل یهک دی	2	نامانجهکان	2.06	68.63%
46.	چارهسههری خالهکانی لاوازی دهکات له ناستی فیرخوزی	2	ههلسهنگاندن	1.81	69.29%
47.	به ستراوتهوه به وانهی زانستی	2	وینهی و رهسم شیوهکان	2.04	68.14%
48.	لهگهل ههموو جوره چالاکیهکی فیرخوزی زمانهوانی دهگونجی	3	نامانجهکان	2.05	68.38%
49.	هاوسهنگی دهکات له نیوان چالاکیهکانی پؤل وداهاتوو	2	ناوهروکی خویندن	2.04	68.4%
50.	کار دهکات بۆ هینانهدی نامانجه زانستییهکان	1	ههلسهنگاندن	2.04	67.89%
51.	یارمهتی کرداری فیرکردن و فیرخوزی دهکات	1	چالاکى فیرخوزى	2.04	67.89%
52.	ههولدهران بۆ فیربوونی هاوکاری و کهسیتی	3	ناوهروکی خویندن	2.04	67.89%
53.	هاندان و بهکار هینانی باوهری بیشبرکی زانستی له نیو فیرخوزان دا	2	چالاکى فیرخوزى	2.04	67.81%
54.	پهپوستی راستقینه بۆ فیرخوز دههینیتهدی	1	نامانجهکان	2.02	67.40%
55.	دهگونجی لهگهل مهیی یرخوزان و پایهخندانان	4	ناوهروکی خویندن	2.02	67.40%
56.	هینانهدی پینداویستییهکانی کۆمهنگا و خواستهکانی نهشونمای گشتگیری	3	ناوهروکی خویندن	2.01	67.16%
57.	به تامهزور و نارهزوومهند وهسفی دهکریت	1	چالاکى فیرخوزى	2.01	66.91%
58.	لهسهر بنهرهتی بهردهوامی چاودیریکردن تهواو کاری مهعرفی بونیاندهنریت	1	ناوهروکی خویندن	2.01	66.91%
59.	هینانهدی ههمه چهشنی له ناوهروکی مادهی خویندن بنهرهتی	2	نامانجهکان	1.97	65.69%
60.	بری نامانجه بهدیهاوهکان پینوانه دهکات	3	ههلسهنگاندن	1.97	65.69%
61.	پهوازهی روون ناشکرا داریزراوه بۆ فیرکهسر	1	نامانجهکان	1.96	65.20%

62.	هممو لایه‌نه جیاوازه‌کانی نه‌شونمای فیرخوزان ده‌گریته‌وه	2	نامانجه‌کان	1.95	64.95%
63.	به راست‌گویی و راست قینه‌یی جیاده‌کریت و ه	1	وینه‌ی و رسم شئوه‌کان	1.93	64.22%
64.	گونجانندی له‌گه‌ل دابونه‌رینی کۆمه‌لگا	1	نامانجه‌کان	1.90	63.24%
65.	له نیو لقه‌کانی زمانی کوردی دابه‌سته‌وه له‌گه‌ل یه‌ک دی ده‌کریت هاوسه‌نگی له زانیاریه‌کان ده‌خریته پیش چاو	1	ده‌ره‌نیان و چاپکردن	1.52	62.5%
66.	هممه‌چەشنی له‌نیوان دا له‌گه‌ل نامانجه	2	نامانجه‌کان	1.87	62.2%
67.	په‌روه‌ده‌یه‌کان ده‌گونجی	3	هه‌له‌سه‌نگاندن	1.88	62.75%
68.	ره‌سه‌نایه‌تی حالی حازر ده‌به‌ستیت به‌نمایشکردنی زانپاری و زنجیره‌کانی	1	ناوه‌روکی خویندن	1.86	62.01%
69.	شئوازی جۆراو جۆر به‌کار ده‌هینی له هه‌له‌سه‌نگاندن	1	هه‌له‌سه‌نگاندن	1.83	61.03%
70.	دوو پاتکردنی هه‌وه‌ی باوه‌ری فیرکردنی په‌رده‌وام	2	چالاک‌ی فیرخوازی	1.81	60.29%
71.	به‌شداری ده‌کات له‌به‌رز پراگرتن کاری فیرخوازی	2	هه‌له‌سه‌نگاندن	1.69	59.37%
72.	به‌شئوه‌ و ریگه‌ و شئوازی روون وزانراو داده‌ریژریت	3	هه‌له‌سه‌نگاندن	1.74	58.09%
73.	جیاوازی که‌سینی خستوته په‌ر چاو له‌نیو فیرخوازاندا	1	نامانجه‌کان	1.71	57.11%
74.	هاندانی کاری به‌کۆمه‌ل هه‌روه‌زی ده‌دات	1	چالاک‌ی فیرخوازی	1.67	55.64%
75.	له‌گه‌ل کاتی دیاریکراوی وانه‌دا ده‌گونجی	1	چالاک‌ی فیرخوازی	1.65	54.90%
76.	گونجانندی له‌گه‌ل دابه‌شبوونی وه‌ری	1	نامانجه‌کان	1.63	54.0%
77.	به‌هاوسه‌نگی ریژه‌یی له نیوان لایه‌نه‌کانی نه‌زه‌ری و کرده‌کی	2	ناوه‌روکی خویندن	1.60	53.19%
78.	په‌رده‌وامی ریکخستنی روژانه هه‌فتانه مانگانه وسالانه	1	هه‌له‌سه‌نگاندن	1.58	52.70%
79.	به‌سته‌وه‌یه له نیوان ناوه‌روکی په‌رتووک و چالاک‌ی فووتابخانه	4	ناوه‌روکی خویندن	1.50	51.22%
80.	به‌رگی ده‌روه‌ی په‌رتووکه ده‌بیت جۆرکوالیکتی باش ونه‌ستورو قایمی هه‌بیت	1	طباعة	2.60	50.79%
81.	لایه‌نه‌کانی مه‌عرفی	1	نامانجه‌کان	1.49	49.75%

				ووتژدانی ودهروونی فیرخواز دهخاته بهرچاوو	
49.26%	1.48	ههلسهنگاندن	1	چوونهژوهوه چوونه دهروهوه رهگهزهکانی کاری زانستی دهگریتتهوه	.82
47.30%	1.42	چالاکى فیرخوازی	4	خوشه ویستی کاری هاوکاری و ههروههزی تییدارواوه	.83
46.81%	1.40	ناوهروکی خویندن	4	پیداویستییهکانی کۆمهل و داخوازییهکانی نهشونمای گشتگیر دههینیتهدی	.84
44.61%	1.34	ناوهروکی خویندن	4	یارمهتی دهر بۆهینانهدی نهخشهه نهشونمان گشتگیری	.85
38.97%	1.17	ناوهروکی خویندن	2	فیرخووزان هات دههات بۆ گهران به دواى چارهسهکردنی ههموو جوړه گرفتهکان	.86

❖ راسپاردهکان :

- لهبهر رۆشنایی ئهئجامهکانی توژیینهوهکه توژیهر راسپاردهی ئهمانهی لای خوارهوهی کرد :
1. بهستنی کۆنفرانس و کۆر و کۆنگره ئهوهی بهیوهسته به کوالیتک و ههلسهنگاندنی ئاسانکاری پیویست بۆ کارمهئیدی ناو کرداری پهروهدهی بۆ مهبهستی بهشداریکردنیان لهناوه و دهرهوهی وولات له کۆنفرانسانه له پینا و ئامادهکردنی رۆشنییری کوالیتکی خویندنیان و بهستنی ئهوه خولانهی بهیوهندی به کوالیتکی شارهبایان پهروهده وماموستایان ههیه به مهبهستی بهشداریکردنیان له کاری گهشه سهئندی پهرتووکی قووتابخانه .
 2. گرنگی دانانی پیوانهی کوالیتک لهلایهن وهزارتهی پهروهدهوه لهبهرچاوخستنی له بواری دانانی پهرتووک خویندنی کوردی پۆلی ههر وهک باقی دی وانهمانی خویندن .
 3. دووباتکردنهوهی بیرووراری ههردوو رهگهزی ماموستایان دهربارهی وانهی خویندنی کوردی بۆ پۆلی دوومهی بنههتهی له پیناوا چاکسازی لایهنهکانی لاوازی تیایدا وهبشداری کردنیک له لیژنهکانی دانان وگهشهسهئندن.

❖ پيشنیارهکان :

- توژیهر چهئد شیوهیهکی پيشنیار کرد بۆ ئهم دیراسهئانه و پيشنیارمهکانیش ئهمانهن:
1. ههلسهنگاندنی پهرتووکی خویندنی کوردی بۆ پۆلی دوومهی بنههتهی لهبهر رۆشنایی پیوانهکانی کوالیتکی گشتگیری .
 2. ههلسهنگاندنی پهرتووکی کوردی له قوناعی بنههتهی لهبهر رۆشنایی پیوانهی کوالیتکی گشتگیری .
 3. ههلسهنگاندنی پهرتووکی زمانی کوردی له ههنگاوی بنههتهی دا لهبهر رۆشنایی پیوانهکانی کوالیتکی پهرتووکی خویندنگا .
 4. ههلسهنگاندنی پهرتووکی زمانی کوردی له ههنگاوی بنههتهی دا لهبهر رۆشنایی ئامانجهکانی وانهمکت .
 5. مهیلی خویندکارو رووکانیان بهرهو پهرتووکی زمانی کوردی له ههنگاوی بنههتهی دا .

سەرچاوهكان

- 1- براهيم، لينا محمد وفا(٢٠١٢). الجودة الشاملة في التعليم، عمان : مكتبة المجتمع العربي للنشر والتوزيع.
- 2- ماهر، اسماعيل صيري (٢٠٠٩). المدخل للمناهج وطرق التدريس، ط١. مصر : سلسلة الكتاب الجامعي العربي.
- 3- السيد، ماجدة مصطفى، وآخرون(٢٠١٠). المناهج ومهارات التدريس، القاهرة: توزيع الدار العربية للنشر والتوزيع.
- 4- البياتي، داود عبد السلام (١٩٩٥). مشكلات تدريس اللغة الكردية لغير الناطقين بها ومقترحات حلولها في معاهد إعداد المعلمين والمعلمات من وجهة نظر المدرسين والطلبة، جامعة بغداد – كلية التربية ابن رشد (رسالة ماجستير غير منشورة).
- 5- رسول، ابراهيم رسول (٢٠١٤). دهر وازهيك بۆ وانوتنهمه ، چاپی بهكمه. ههولير: چاپی و پمخشی نارين.
- 6- النعيمي، محمد عبد العال، عمار عادل عناب،(٢٠١١). استخدام الطرق الإحصائية في تصميم البحث العلمي، عمان.
- 7- الضامن، منذر عبد الحميد (٢٠٠٩). أساسيات البحث العلمي، عمان :دار المسيرة.
- 8- ملحم، سامي محمد (٢٠١١) القياس والتقويم في التربية وعلم النفس، ط٥، عمان : دار المسيرة للنشر والتوزيع.
- 9- العساف، أحمد العارف، والوادي، محمود (٢٠١١). منهجية البحث في العلوم الاجتماعية والإدارية، عمان : دار الصفاء للنشر والتوزيع.
- 10- عبد الرحمن انور حسين، وزنكنه، عدنان صفي شهاب (٢٠٠٧). الأنماط المنهجية وتطبيقاتها في العلوم الإنسانية والتطبيقية، العراق : مطابع شركة الوفاق.
- 11- الإمام، مصطفى محمود وآخرون (١٩٩٠). التقويم والقياس، وزارة التعليم العالي والبحث العلمي، كلية التربية، العراق : دار الحكمة للطباعة والنشر.
- 12- الدليمي، إحسان عليوي، والمهداوي، عدنان محمد (٢٠٠٥). القياس والتقويم في العملية التعليمية، ط ٢. العراق : دار النهضة.
- 13- بالدار، إبراهيم (١٩٨٣) . الاستعداد للقراءة والكتابة ، بغداد : دار المثني .
- 14- الشايب، عبد الحافظ (٢٠٠٩). اسس البحث التربوي، عمان : دار وائل للنشر والتوزيع.
- 15- النعيمي، علي(٢٠٠٤). الشامل في تدريس اللغة العربية، عمان: دار أسامة للنشر والتوزيع.
- 16- زاير، سعد علي، وايمان إسماعيل عايز(٢٠١١). مناهج اللغة العربية وطرائق تدريسها، بغداد: مؤسسة مرتضى.
- 17- العزاوي، رحيم يونس كرو (٢٠٠٨). سلسلة المنهل في العلوم التربوية المناهج وطرائق التدريس، ط١. العراق :دار دجلة ناشرون وموزعون.
- 18- إبراهيم، خالد كاظم، ونيلي عويد الكناني (٢٠٠٨). تقويم المناهج الدراسية للمرحلة الإعدادية في العراق في ضوء معايير دولي، مجلة دراسات تربوية، العدد الرابع، وزارة التربية، العراق، بغداد.
- 19- الطناوي، عفت مصطفى(٢٠٠٩). التدريس الفعال تخطيطه مهاراته استراتيجياته تقويمه، ط١. عمان : دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة.
- 20- رشيد، يونس رحمن (٢٠١٨). تقويم كتاب اللغة العربية للصف الرابع الابتدائي (الاساسي) في اقليم كردستان على وفق معايير جودة الكتاب المدرسي، رسالة ماجستير غير منشورة، جامعة بغداد، كلية التربية (ابن رشد) للعلوم الإنسانية.
- 21- خليل، محمد ابو الفتوح حامد (٢٠١١). التقويم التربوي بين الواقع والمأمول، مكتبة الشقري للنشر والتوزيع.
- 22- الربيعي، محمد بن عبد العزيز (٢٠١٣). مدخل لفهم عملية التدريس، ط ١. عمان : دار الفكر للنشر والتوزيع.

- 23- الساعدي، حسن حبال محيسن، ومقداد ستار جراد المياحي(٢٠٢١). المنهج التكاملي (مفهومه، نظرياته، طرق تدريسه، تحليله، طرق بنائه)، ط ١. العراق :الليماة للطباعة والنشر.
- 24- زاير، سعد علي، صبا حامد حسين،(٢٠٢٠) معايير الجودة وتحسين تدريس اللغة العربية، ط ١، عمان : دار المنهجية للنشر والتوزيع
- 25- القيسي، ماجد أيوب (٢٠١٨) المناهج وطرائق التدريس، عمان: دار أمجد للنشر والتوزيع.
- 26- عطية، محسن علي (٢٠٠٨). الاستراتيجيات الحديثة في التدريس الفعال، عمان : دار صفاء للنشر والتوزيع.
- 27- عطية، محسن علي(٢٠٠٩). الجودة الشاملة والجديد في التدريس، عمان : دار صفاء للنشر والتوزيع.
- 28- جابر، حسام سلام(٢٠١٦). تقويم كتب القراءة العربية للمرحلة الابتدائية في ضوء معايير جودة الكتاب المدرسي، جامعة بغداد، كلية التربية – ابن رشد للعلوم الإنسانية (رسالة ماجستير غير منشورة)،
- 29- السلمي، سارة طارق سالم(٢٠١٨). تقويم كتاب اللغة العربية للصف الأول متوسط في ضوء معايير جودة الكتاب المدرسي، رسالة ماجستير غير منشورة، جامعة بغداد، كلية التربية (ابن رشد) للعلوم الإنسانية.
- 30- زاير، سعد علي، وايمان إسماعيل عايز(٢٠١٣). مناهج اللغة العربية وطرائق تدريسها، عمان : دار صفاء للنشر والتوزيع.
- 31- رشيد، يونس رحمن(٢٠١٨). تقويم كتاب اللغة العربية للصف الرابع الابتدائي (الأساسي) في إقليم كردستان على وفق معايير جودة الكتاب المدرسي، رسالة ماجستير غير منشورة، جامعة بغداد، كلية التربية (ابن رشد) للعلوم الإنسانية.
- 32- مذكور، علي أحمد (٢٠٠١) مناهج التربية اسسها وتطبيقاتها، القاهرة: دار الفكر العربي.
- 33- الزويني، ابتسام صاحب، وضياء العرنوسي، وحيدر حاتم(٢٠١٣). المناهج وتحليل الكتب، عمان: دار صفاء للنشر.
- 34- هادي، شهلة حسن، ووسن عباس جاسم(٢٠١٩). طرائق تدريس اللغة العربية ومناهجها، العراق : مكتب لليماة للطباعة والنشر.
- 35- أبو عنزة، يوسف عوض عبد الرحمن (٢٠٠٩). دراسة تقويمية لكتاب اللغة العربية للصف الثاني عشر في محافظة عزة من وجهة نظر المعلمين في ضوء معايير الجودة، رسالة ماجستير، الجامعة الإسلامية بغزة كلية التربية في فلسطين.
- 36- جري، خضير عباس (٢٠١٨). أنطولوجيا الجودة الشاملة (دراسات وبحوث تطبيقية)، ط ١. بغداد :الدار الجامعية للطباعة والنشر والترجمة.
- 37- الربيعي، محمود داود (٢٠١٦). المناهج التربوية المعاصرة، عمان : دار صفاء للنشر والتوزيع.
- 38- الزهيري، حيدر الكريم محسن (٢٠١٥). المناهج وطرائق التدريس المعاصرة، عمان : مؤسسة حمادة للدراسات الجامعية والنشر والتوزيع، ودار اليازوري.
- 39- روبرت (١٩٦٧). الاهداف التربوية، ترجمة: جابر عبد الحميد جابر، وسعد عبد الوهاب :القاهرة.
- 40- على، محمد السيد (٢٠١١). اتجاهات وتطبيقات حديثة في المناهج وطرق التدريس، ط ١. عمان : دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة.
- 41- دركي، ايمان (٢٠١٧). القياس والتقويم ودوره في العملية التربوية، مجلة السراج، ع الأول، ١ _ مارس.
- 42- الحياي، شذى عادل فرمان (٢٠٠٠). بناء وحدات لتعلم اللغة الكردية لغير الناطقين بها وقياس فعاليتها، جامعة بغداد – كلية التربية ابن رشد (اطروحة دكتوراه غير منشورة).

43- Hixon, J. and K. Total quality management challenge to urban.